

Vägledning framtagen av BirdLife Sveriges FSC-grupp till stöd för agerande vid undermålig miljöhänsyn i skogsbruket

Förord

Birdlife Sverige är på olika sätt engagerad i skogsfrågorna. Vi försöker i alla sammanhang ta fram och presentera fakta kring tillståndet i skogen, hur det påverkas av skogsbruket och vad som behöver göras för naturens och fåglarnas skull. BirdLife Sverige arbetar både utom och inom certifieringssystemet för att höga naturvärden ska bevaras. En viktig del i detta arbete är vårt medlemskap i FSC där vi arbetar mycket aktivt inom certifieringssystemet för ett ur hållbarhetsperspektiv bättre fungerande skogsbruk.

I den bästa av världar skulle staten leva upp till sin nationella skogspolitik och sina ratificerade internationella åtaganden och skogsbruket skulle villigt ta sitt sektorsansvar fullt ut. Men så bra fungerar det inte i Sverige. Varken politiken, myndigheter eller skogsbruket lever upp till sitt ansvar och sina åtaganden.

Med det sagt, certifieringen har under de snart 30 år denna funnits, varit den enda garanten för viss hållbarhet. 5% avsättning ska göras, nyckelbiotopernas naturvärden ska bevaras och utvecklas och rimlig generell hänsyn ska tas vid avverkning. Idag är bevarandet av naturvärden i svensk skog helt beroende av marknadens krav på certifiering och EU:s lagstiftning. Utan dessa hade det inte funnits något som hindrat att avverka ”precis allt”.

Allt för ofta ser vi avverkningsanmälningar som berör nyckelbiotoper eller avgörande livsmiljöer för hotklassade arter. Om det rör sig om fjällnära skog eller ädellövskog krävs tillstånd, och Skogsstyrelsen (SKS) har möjlighet att ta den tid på sig som behövs för att ta ett korrekt beslut. För all annan skog gäller 6-veckors-regeln, vilket innebär att avverkning kan ske när 6 veckor gått från det anmälan skickades in om inget hörts från SKS. Då SKS saknar resurser och bra metoder att följa upp ens en bråkdel av alla avverkningsanmälningar leder det till att skogar som helt eller delvis absolut borde ha sparats, eller kunde avverkats med alternativa metoder, blir kalavverkade. Den situationen uppstår även när SKS eller Länsstyrelsen vill skydda en skog men saknar ekonomiska resurser att ersätta skogsägaren. För gallring krävs ingen anmälan, vilket gör att höga naturvärden kan spolieras ”obemärkt”.

Oavsett om man som person eller ideell organisation regelmässigt begär ut/kontrollerar avverkningsanmälningar, eller slumpmässigt snubblar över ett slutavverkningsobjekt med höga naturvärden, så kan det vara svårt att veta till vem och hur man ska agera för att kunna påverka. Eftersom det kan vara mycket bråttom att agera är det nödvändigt att känna till var och hur det går att få fram sådan information. Har lagbrottet eller avvikelser mot standarden redan skett, så spelar tidsfaktorn mindre roll. Men det är fortfarande viktigt att agera och göra det på rätt sätt för att förhindra liknande händelser i framtiden.

BirdLife Sveriges FSC-grupp vill med denna vägledning ge stöd och råd hur du bör agera för att öka chansen att nå framgång. I slutet av vägledningen finns också hänvisningar till olika möjligheter till stöd och direkt hjälp.

BirdLife Sveriges FSC-grupp, maj 2023

Entita

Omslagsbild: Lavskrika
Samtliga foton: Jan Linder

Innehåll	Sid
Vägledningens syfte	4
Detta är höga naturvärden	4
Om arter och prioriterade miljöer i lagar och i FSC-certifieringen	5
Hur få reda på om höga naturvärden hotas?	9
Hur agera när de höga naturvärdena finns kvar men hotas	9
Hur agera när de höga naturvärdena har spolierats	10
Tänk på detta när du agerar	10
Kontakta Skogsstyrelsen i följande situationer	11
Kontakta Länsstyrelsen i följande situationer	11
Begär inhibering hos mark- och miljödomstolen i följande situationer	12
Överklagan till Miljööverdomstolen	12
Polisanmäl vid brott mot miljöbalken	12
Lämna in klagomål mot certifierat företag vid brott mot miljöbalken	13
Övergripande om hur FSC:s skogsbruksstandard fungerar	13
När ett certifierat företag inte följer kraven i FSC:s skogsbruksstandard	15
Skogsbrukets målbilder och FSC-klagomål när de inte följs	23
Kontrollerat virke (Controlled Wood)	24
Hur ser jag vem som äger marken och vem som är certifierad?	25
Länkar till viktiga hemsidor	26
Förteckning över bilagor	27
Behöver du ytterligare hjälp?	28
Synpunkter och förslag på vägledningen	28

Nattskär

Vägledningens syfte

Syftet med denna vägledning är dubbelt.

När höga, rent av omistliga miljövärden som rör hotade arter eller skyddsvärda biotoper hotas vid avverkning eller redan har spolierats, ska denna vägledning vara en hjälp.

Dels att tydliggöra vilka möjligheter du har, hur du bör ta fram underlag och argument, och hur du på bästa sätt utformar skrivelser beroende på vart du vänder dig.

Dels att BirdLife på detta sätt vill medverka till att certifierade företag och skogsägare förstår att de måste leva upp till sina åtaganden, om inte ska det få kännbara konsekvenser.

Vägledningen fokuserar på när höga naturvärden hotas eller har spolierats. Men den snuddar även vid andra situationer där det certifierade skogsbruket inte följt kravet i skogsbruksstandarden. Hit hör exempelvis när de av skogsbrukets målbilder som refereras till i standarden inte har följts.

I slutet på denna vägledning ([sid 26](#)) finns länkar till sidor som alla är användbara beroende på situation och/eller om man vill fördjupa sig i juridiken och/eller problematiken.

Detta är höga naturvärden

Helt avgörande för en framgång är att det faktiskt är höga naturvärden som hotas, så vad är då det?

Höga naturvärden kan dels vara en hel (skogs)miljö, exempelvis en nyckelbiotop, en kontinuitetsskog, en igenväxande gammal hagmark. Men det kan även vara en enskild art. Det är inte vad man själv tycker som avgör om det är höga naturvärden hur fin skogen än är. Det regleras strikt dels i miljöbalken som preciseras genom art-och habitatdirektivet och fågeldirektivet, och dels i skogsvårdslagen. **Lagarna gäller alla skogsägare.** De regleras även i FSC och PEFC-certifieringarnas regler för både skogsbruk och Kontrollerat virke. Se vidare nedan ”Om arter och prioriterade miljöer i lagar och i FSC-certifieringen”, se även [bilaga 1, 2 och 12](#).

Vitryggig hackspett

Om arter och prioriterade miljöer i lagar och i FSC-certifieringen

Ett av hoten mot höga naturvärden är förlust av livsmiljöer för en rad arter, oftast är det fråga om att de inte klarar den miljöomvandling som hyggesbruket med åtföljande produktionsskötsel innebär. Flera arter har utpekats av EU som prioriterade arter och ytterligare arter har fridlysts i Sverige. För att undvika fortsatt utarmning av de hotklassade arternas populationer, har de getts ett lagligt skydd genom miljöbalken, men det finns regleringar även i skogsvårdslagen och i FSC-certifieringen. I det följande redogörs för vilka arter de olika ”instrumenten” tar upp och vad de kräver i form av hänsyn.

Miljöbalken

Miljöbalkens (MB) hänsynsregler gäller all verksamhet. MB är tillämplig så fort någon ska starta en ny verksamhet, utöka en befintlig verksamhet eller på annat sätt genomföra åtgärder som kan medföra sådan skada som balken tar upp. Om man misstänker att en sådan skada som tas upp i MB kan uppstå, ska verksamhetsutövaren göra en utredning och tillstånd måste sökas.

Fast det gäller ändå inte all verksamhet. Skogsbruket har fått ett ”fribrev” som säger att skogsbruk är pågående verksamhet, vilket exempelvis innebär att trakthyggesbruk inte är tillståndspliktigt, det räcker med en avverkningsanmälan, med två undantag. Skogsvårdslagen kräver tillstånd för fjällnära skog och för ädellövskog.

Det kan få sådana orimliga konsekvenser som att ett företag som ansöker om att få bygga några vindkraftverk i en stor kontinuitetsskog kan få nej (efter åratals utredningar och överklaganden). Medan skogsägaren kan lämna in en avverkningsanmälan, vänta i 6 veckor och sedan ta upp ett jättelikt hygge om inget hörs från Skogsstyrelsen. Detta även om den senaste (och enda) skogsbruksåtgärden var att man hämtade 10 bamsetallar år 1870 till sågverksindustrin.

Det skulle sannolikt vara ett grovt brott mot miljöbalken, men är ofta helt omöjligt att bevisa i efterhand. För att få till fällande dom, krävs att det finns bevis på områdets kvaliteter, framför allt i form av förtecknade arter enligt artskyddsförordningen, se lite längre fram.

Miljöbalken, 2 kap. Allmänna hänsynsregler mm

Tillämpning och bevisbörda

1 § När frågor prövas om tillåtlighet, tillstånd, godkännande och dispens och när sådana villkor prövas som inte avser ersättning samt vid tillsyn enligt denna balk är alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av detta kapitel iakttas. Detta gäller även den som har bedrivit verksamhet som kan antas ha orsakat skada eller olägenhet för miljön.

I detta kapitel avses med åtgärd en sådan åtgärd som inte är av försumbar betydelse i det enskilda fallet.

Hänsynsregler

2 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

3 § Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Dessa försiktighetsmått skall vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Exempel på formulering i en dom som rörde tretåig hackspett:

”Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska enligt 2 kap. 2 § miljöbalken skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet. Domstolens bedömning är att det finns mycket som talar för att detta är en skog med mycket höga naturvärden. För att tillståndsfrågan ska kunna prövas krävs att verksamhetsutövaren presenterar en undersökning som innefattar frågan om betydande miljöpåverkan riskeras.”

Tretåig hackspett

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen (AF) är en precisering av miljöbalken som tillämpas när det gäller en rad åtgärder som vindkraftsetablering, vägbyggen bostadsexploatering etc. Här krävs rejäla miljökonsekvensbeskrivningar. Däremot så har tillämpningen inom skogsbruket släpat efter, och fungerar fortfarande mycket otillfredsställande. Det är tyvärr ingen överdrift att påstå att delar av skogsbruket aktivt försöker runda kraven.

I AF ingår arter definierade i olika internationella direktiv, förordningar och konventioner. Av intresse i detta sammanhang är fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet, och förordningen tar upp fridlysning av fåglar (4§), fridlysning av andra djur än fåglar (4a§) och fridlysning av växter (7§). ([Se länkar sid 26.](#))

Av avgörande betydelse är dels vad AF säger om fridlysta fåglar, dels dess bilaga 1 som anger vilka arter som medlemsländerna måste avsätta särskilda skyddsområden (Natura 2000) för.

Av central betydelse har ett antal domar från EU blivit, som är vägledande för hur svensk domstol ska förhålla sig till påverkan på fridlysta arter. Det har utvecklats ett par uttryck som är vägledande vid domstolarnas beslut. Det ena är **kontinuerlig ekologisk funktion** och avser hela skogsmiljön. När det kommer till enskilda arter är **god bevarandestatus** ett centralt begrepp. Det innebär inte alltid att varje individ självklart har ett strikt skydd. Men inom skogsbruket ska det bedömas på regional nivå om en population hotas av nedgång om exempelvis slutavverkning sker genom kalhuggning. Den hänsyn som krävs är kopplad till bevarandet av de arter förordningen avser skydda (alla fåglar). Särskilt prioriterade arter framgår av artskyddsförordningens bilaga 1. I denna vägledning har vi tagit med en förteckning över fåglar som berörs av skogsbruk, och som kräver särskild hänsyn, se [bilaga 1](#).

Fågeldirektivet

Enligt fågeldirektivet ska vi skydda och se till att alla vilda fåglar och deras livsmiljöer inom Sverige bevaras. Av Sveriges ca 350 fågelarter är 67 listade i direktivets bilaga 1. Det innebär att särskilda skyddsområden (Special Protection Areas SPA) där dessa fåglar förekommer ska pekas ut och ingå i Natura 2000-nätverket. Även fåglar som regelbundet rastar i betydande antal ingår i denna bilaga.

Fågeldirektivet infördes 1979 och började gälla i Sverige i och med att vi gick med i EU år 1995.

Viktiga artiklar i fågeldirektivet är:

Artikel 1

1. Detta direktiv behandlar bevarandet av samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium på vilket fördraget tillämpas. Det omfattar skydd, skötsel, förvaltning och kontroll av dessa arter och fastställer regler för exploatering av dem.
2. Detta direktiv ska gälla för fåglar samt för deras ägg, bon och livsmiljöer.

Artikel 2

Medlemsstaterna ska, med beaktande även av ekonomiska krav och rekreationsbehov, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bibehålla populationen av de fågelarter som avses i artikel 1 på en nivå som svarar särskilt mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen av dessa arter till denna nivå.

Artikel 3

1. Mot bakgrund av kravet i artikel 2 ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att skydda, bevara och återställa tillräckligt varierande och stora livsmiljöer för samtliga de fågelarter som avses i artikel 1.
2. Skyddet, bevarandet och återställandet av biotoper och livsmiljöer ska i första hand innefatta följande åtgärder:
 - a) Att avsätta skyddade områden.
 - b) Att i enlighet med livsmiljöernas ekologiska behov vidta underhålls- och skötselåtgärder inom och utanför de skyddade områdena.
 - c) Att återställa förstörda biotoper.
 - d) Att skapa nya biotoper

Artikel 4

1. För de arter som anges i bilaga 1 ska särskilda åtgärder för bevarande av deras livsmiljö vidtas för att säkerställa deras överlevnad och fortplantning inom det område där de förekommer. I samband med detta ska hänsyn tas till
 - a) utrotningshotade arter,
 - b) arter som är känsliga för vissa förändringar i livsmiljön,
 - c) arter som anses som sällsynta på grund av att populationerna är små eller den lokala utbredningen begränsad,
 - d) andra arter som kräver speciell uppmärksamhet på grund av den särskilda karaktären hos deras livsmiljö

Av artikel 4 framgår att de arter som räknas upp i direktivets bilaga 1 är prioriterade på EU-nivå. De som berörs av vårt skogsbruk är förtecknade i vägledningens **bilaga 1**.

Sveriges åtaganden enligt fågel- och habitatdirektiven har genomförts dels genom bestämmelser om fredande av vilt och fisk i jakt- och fiskelagstiftningarna, dels genom att direktivens artiklar har införlivats i artskyddsförordningen.

Lappuggla

Art- och habitatdirektivet

Syftet med bestämmelserna i art- och habitatdirektivet är att säkra den biologiska mångfalden genom bevarandet av naturligt förekommande livsmiljöer samt den vilda florans och faunan inom EU:s medlemsländer. Prioriterade skogsnaturtyper i habitatdirektivet, se [bilaga 2](#).

Målet är att bevara, eller vid behov återställa en gynnsam bevarandestatus. Med bevarandestatus för en livsmiljö avses summan av de faktorer som påverkar en livsmiljö och dess typiska arter och som på lång sikt kan påverka dess naturliga utbredning, struktur och funktion samt de typiska arternas överlevnad på lång sikt.

En livsmiljös bevarandestatus anses gynnsam när

1. dess naturliga eller hävdvillade utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande
2. den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den skall kunna bibehållas på lång sikt finns och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid
3. bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

Med bevarandestatus för en art avses summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer. En arts bevarandestatus anses gynnsam när

1. uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö
2. artens naturliga eller hävdvillade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid
3. det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

I praktiken har en art gynnsam bevarandestatus när det går bra för arten ur både kvantitets- och kvalitetsaspekt, samt när det finns goda förutsättningar för att det även fortsättningsvis kommer att gå bra.

OBS! En art som inte är rödlistad har inte nödvändigtvis en gynnsam bevarandestatus beroende på att det delvis handlar om olika utgångspunkter. Rödlistningen handlar om hur stor risken är för en arts utdöende i Sverige, medan bedömning om en art har en gynnsam bevarandestatus handlar om ifall kraven för att en art ska ha en långsiktigt god status uppfylls.

I artskyddsförordningens bilaga 1 finns alla de djur- och växtarter uppräknade som finns i EU-direktivets bilaga 4, det vill säga som är av gemenskapsintresse och kräver strikt skydd.

Skogsvårdslagen

I Skogsvårdslagens (SVL) §30 kap 7:17 finns regler kring hänsynskrävande biotoper och i 7:19 till arter.

HÄNSYN TILL ARTER 7:19

Skador till följd av skogsbruksåtgärder ska förhindras eller begränsas i livsmiljöer och på substrat där det förekommer prioriterade fågelarter, vilka framgår av bilaga 4, samt arter markerade med N och n i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845) eller som betecknas som akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade. I artskyddsförordningen finns regler om artskydd. (SKSFS 2013:2).

I praktiken är det artskyddsförordningens bestämmelser som lyfts in. SVL talar uttryckligen om prioriterade fågelarter, och har med ytterligare några utöver EU-arterna. Se [bilaga 1](#).

FSC-certifieringen

Grundförutsättningen för certifieringen är att alla tillämpliga lagar följs, vilket innebär att miljöbalken styr vilka arter som har ett strikt skydd. Utöver det så har skogsvårdslagen ytterligare några prioriterade arter, och i FSC-standarderna har förtydligats och skärpts genom att lägga in specifika krav i indikatorer under kriterie 6.4. Här ligger bla även nyckelbiotoperna under 6.4.1 och hänsyn till arter tas upp i 6.4.2 – 6.4.6.

Sommargylling

Hur få reda på om höga naturvärden hotas?

Tack vare Århuskonventionen har man både som enskild person eller ideell förening rätt att ta del av handlingar som berör miljön och som handläggs av myndigheter. Se [bilaga 3](#).

För att ha möjlighet att agera måste man ha koll på om slutavverkning eller vägbygge planeras. Alla planerade slutavverkningar över 0,5 hektar måste anmälas till Skogsstyrelsen, för ädellöv och fjällnära skogar måste skogsägare begära tillstånd. Skogsstyrelsen lägger upp dessa anmälningar och tillståndsansökningar på sin hemsida. Avverkningskoll.se ([se länk sid 26](#)) är mycket praktisk att använda. Där går det att ange det geografiska område där man är intresserad av att följa anmälningarna. Då går det att få dagsaktuella uppdateringar på sitt mejl för det avgränsade området, vilket gör att man får tid på sig att agera innan de 6 veckorna har gått.

Höga naturvärden i yngre skogar kan spolieras genom gallring eller andra åtgärder, vilka skogsägaren inte behöver anmäla. Det gör det svårare att bevaka. Känner man till riktigt höga naturvärden i sådana skogar så är det klokt att dels lägga in det på Artportalen, dels delge skogsägaren, definitivt så för certifierade, så kan de inte skylla på att de inte visste, om de ändå får för sig att gallra skogen.

Hur agera när de höga naturvärdena finns kvar men hotas

Allra bäst är givetvis att ha en bra kontakt med skogsägaren och att man med sina kunskaper om höga naturvärden på dennes fastighet kan få gehör för hur hänsyn till dessa ska tas på bästa sätt. Men när inte det är möjligt återstår bara de formella vägarna.

När allt tyder på att skogsägaren inte ämnar ta den hänsyn som naturvärdena, lag och/eller certifiering kräver, behövs oftast ett mycket snabbt agerande där det också behövs tillräckligt konkreta fakta för att ha en möjlighet att stoppa åtgärden.

Beroende på situation finns följande möjligheter:

- Inventera skogen eller kontakta någon kunnig inventerare inom ideell naturvård
- Kontakta Skogsstyrelsen snarast, senast inom 6 veckor från avverkningsanmälan lämnats in, se [sid 11](#).
- Kontakta Länsstyrelsen, se [sid 11](#).
- Begär inhihering hos mark- och miljödomstolen, se [sid 12](#).
- Lämna klagomål till certifierat företag att standarden inte följs, se [sid 13](#).

Hur agera när de höga naturvärdena har spolierats

Detta sker oftast genom en slutavverkning med totalt undermålig hänsyn, men kan även ske genom andra åtgärder. Här finns mer tid att agera och lägga krut på att stärka den faktiska bevisning som redan finns eller går att få till.

- Polisanmäl för brott mot miljöbalken, se [sid 12](#).
- Lämna klagomål till certifierat företag att standarden inte har följts, se [sid 13](#).

Tänk på detta när du agerar

Här vill vi ge några allmängiltiga goda råd/rekommendationer som vi menar ska vara vägledande i alla slags kontakter med myndigheter och certifierade företag för att öka chanserna till framgång.

1. Var tydlig med vad ärendet gäller, om det är ett lagbrott, och i så fall mot vilken lag och paragraf. Om det är en avvikelse mot en indikator i FSC-standard, i så fall vilken och hur.
2. Sväva inte ut, låt inte känslorna ta överhanden, håll en god ton. Fokusera helt på exakt vad som är ditt ärende. Blir du besviken på myndigheternas och/eller certifierade företags hantering, välj förtreten och arbeta vidare med fakta och juridiska och andra givna verktyg.
3. Allt som kan styrka din sak är av värde. Ta bilder, på skogsmiljöer, på arter, sönderkörda lågor, avverkade naturvårdsträd och hålträd, även på vältappar på virkestravarna när sådana finns. Om det finns inventeringsprotokoll eller annan viktig dokumentation, bifoga alltid det.
4. Att exempelvis klaga på hyggesbruket som sådant är meningslöst, hur upprörd man själv än är. Hyggesbruk är tillåtet. Bristande hänsyn som inte lever upp till lagens eller standardens krav går att agera mot, men inte hygget/hyggesbruket som sådant.
5. Att ta upp klimatfrågan i ett ärende är slöseri med tid och kan dessutom leda bort uppmärksamheten från det man faktiskt klagar på.
6. I flera fall bör man agera gentemot såväl myndigheter som certifierade skogsägare/utövare och köpande företag. Känner du dig osäker, ta hjälp. [Se sid 28](#).

Brandkronad kungsfågel

Kontakta Skogsstyrelsen i följande situationer

Avverkningsanmälan, begäran om tillstånd att avverka i fjällnära skog eller ädellövskog, samråd om vägbygge

Det är Skogsstyrelsen (SKS) som handlägger avverkningsanmälningar, tillståndsgivning för fjällnära skog och ädellövskog m.fl. skogliga åtgärder. Begär att få ut avverkningsanmälan, från skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se den innehåller uppgifter om fastighetsägare, ombud mfl uppgifter, bla om olika åtgärder som planeras. För att få ut dessa uppgifter måste man begära att få ut anmälan i pappersform, Skogsstyrelsen maskerar personuppgifter vid digitala utskick.

Har du genom inventeringar eller via andra säkra kanaler bevis för att en anmälan helt eller delvis berör ett område med höga naturvärden ska du ta kontakt med distriktskontoret, gärna direkt per telefon och meddela att du kommer att skicka in dokumentation i ärendet som visar att området har höga naturvärden. OBS 6-veckorsregeln!

Det är viktigt att du i din skrivelse anger vilken avverkningsanmälan det gäller, om det omfattar hela anmälan eller en viss del. Bifoga inventeringsprotokoll eller lista på relevanta arter noterade i Artportalen och andra för ärendet relevanta bevis.

Ur Skogsstyrelsens tillsynshandbok:

"Om Skogsstyrelsen däremot vill säkerställa att åtgärden inte påbörjas förrän handläggningen av ärendet är färdig kan myndigheten fatta ett interimistiskt förbud."

Vidare: "För att ha fog för ett interimistiskt beslut behöver beslutet kunna motiveras med så konkret information som möjligt. Det kan till exempel röra sig om ett område med en redan konstaterad artförekomst där ytterligare information, exempelvis om artens utbredning eller livsmiljö, behöver samlas in vid en viss tid på året."

Gäller det arter som omfattas av artskyddsförordningen, skriv då tydligt vilka det är som finns (och högst sannolikt finns, det är inte din sak att göra en fullständig inventering, det ligger på verksamhetsutövaren). Skriv att du ser det som självklart att SKS fattar ett interimistiskt förbud medan skogsägaren, dennes ombud eller avverkare/köpare gör en utredning i enlighet med miljöbalkens krav innan SKS kan ta beslut. Skriv även tydligt att du vill ha SKS beslut för kännedom så snart det tagits, och tar man inget formellt beslut så vill du ha omedelbart besked om det. Lägg även till Länsstyrelsen som kopia i mailet gällande ärendet då de är ansvariga för Artskyddet. Exempel på skrivelse, [bilaga 4](#).

SKS tar ett beslut som gör att de höga naturvärdena riskerar spolieras

Då du skickat in material till Skogsstyrelsen och vill bevaka hur ärendet handläggs, begär då alltid att du ska få ta del av beslut, eller icke-beslut, så snart handläggningen är klar, se exempel på formulering i slutet av [bilaga 4](#). Är beslutet otillräckligt för att klara de höga naturvärdena? Överklaga omedelbart beslutet. Begär gärna ut deras dagboksblad i ärendet för att kunna följa deras hantering. Exempel på skrivelse, [se bilaga 5](#).

Kontakta Länsstyrelsen i följande situationer

Om skogsägaren/dennes ombud lämnat in en dispensansökan till Länsstyrelsen att få utföra åtgärd i strid mot miljöbalken, agera då gentemot Länsstyrelsen på samma sätt som rekommenderas att agera gentemot SKS i miljöbalksärenden ovan. Exempel på skrivelse, [se bilaga 6](#).

Begär inhibering hos mark- och miljödomstolen i följande situation

Om 6 veckor passerat och Skogsstyrelsen inte agerat finns risk att en avverkning genomförs. I detta läge kan det vara mycket bråttom om man vill förhindra avverkningen. Det kan också hända att SKS givit ett tillstånd/tagit ett beslut där höga naturvärden kommer att spolieras.

Ett sätt att stoppa en (även påbörjad) avverkning är att begära ett inhiberingsbeslut från mark- och miljödomstolen. Tar de ett sådant beslut är det kopplat till att en naturvärdesbedömning genomförs, och att det där framgår klart och tydligt på vilket sätt man tänker ta en sådan hänsyn att de höga värdena inte hotas. Miljöbalken, se sid 5. Exempel på skrivelse, [se bilaga 5](#).

Överklagan till Miljööverdomstolen

Domar som faller i Miljööverdomstolen blir prejudicerande, vilket gör att det är av yttersta vikt att de fall som ska drivas vidare där är synnerligen relevanta och har en bra bevisning.

Vi rekommenderar att kontakt tas med kontaktperson inför ett tänkt överklagande, [se sid 28](#).

Röd glada

Polisanmäl vid brott mot miljöbalken

När livsmiljön för en hotklassad art enligt artskyddsförordningens bilaga 1 och 2 är på väg att eller redan har spolierats genom någon skoglig åtgärd, det måste inte vara slutavverkning, så kan/bör du polisanmäla om du är säker på att det är ett artskyddsbrott.

Om det handlar om ett pågående brott:

Ring 112 direkt och fråga efter polisen. Beskriv händelsen så bra du kan och begär att NOA i Stockholm kopplas in. Det är viktigt att du begär ett diarienummer på din anmälan så du kan följa upp ärendet.

Om det handlar om misstanke om brott eller ett brott som är under utredning eller avslutat:

Dagtid vardagar: Kontakta polisens Artskydd – och Kulturarvsbrottsgrupp, AKG, vid Nationella operativa avdelningen, NOA, telefonnummer 010-56 36718 – gruppchef Åsa Elfving
Övrig tid: Ring 114 14 och rapportera. Om du gör det be dem kontakta AKG. Begär även här alltid ett diarienummer på din anmälan.

När du anmält är det bra om du kan komplettera med en skriftlig anmälan om artskyddsbrott enligt miljöbalken, 2 kap. Se sid 5. Den kan hållas kort, uppge det diarienummer du fått och bifoga inventeringslistor och andra eventuella bevis. Exempel på polisanmälan, [se bilaga 7](#).

Lämna in klagomål på certifierat företag vid brott mot miljöbalken

Förutom eventuella kontakter med Skogsstyrelsen och/eller länsstyrelsen, ta alltid reda på om skogsägaren är certifierad i FSC, PEFC eller i ett gruppcertifikat, se sid 25 hur du kan reda ut det. Lämna i så fall in ett klagomål till certifikatsinnehavaren. Om klagomål, se sid 15. Exempel på klagomål, [bilaga 8 och 9](#).

Om skogsägaren inte är certifierad i FSC eller PEFC, ta reda på om köparen av virket är certifierad för Kontrollerat virke (CW), vilket de allra flesta är, exempelvis är alla massabruk det. Lämna då in ett klagomål för brott mot CW-standarden. Se om regler för CW sid 24. Exempel på klagomål, [bilaga 10 och 11](#).

Övergripande om hur FSC:s skogsbruksstandard fungerar

Övergripande om standarden och dess uppbyggnad

Det finns två sätt för skogsägare att FSC-certifiera sig. Större företag är oftast direktcertifierade och därmed certifikatsinnehavare, medan mindre företag och enskilda skogsägare oftast är med i ett gruppcertifikat. Den som "äger" gruppcertifikatet är certifikatsinnehavare och ansvarig för att standardens regelverk följs. De knyter certifierade markägare till sig genom särskilda avtal, exempelvis gör skogsägareföreningarna så, men det finns även andra gruppcertifikat.

Certifieringen är helt frivillig, och en av systemets utgångspunkter är att det ska bygga på dialog och lärande. En annan utgångspunkt är givetvis att den gällande standardens regelverk ska följas (helst med viss marginal).

FSC är uppbyggt av intressenter, som beroende av vad de företräder tillhör en av tre olika kamrar. Skogsbruket och ekonomiska intressenter finns i ekonomiska kammaren, BirdLife Sverige och WWF finns i miljökammaren och i sociala kammaren finns fackföreningarna GS och Pappers, samt Svenskt friluftsliv och Svenska Samers Riksförbund. Verksamheten leds av en styrelse med representanter för de 3 kamrarna och "grovarbetet" med revidering, tolkning, uppföljning mm av standarden görs av standardkommittén, som har lika stor representation från vardera kammaren.

Själva standarden är uppbyggd på principer, kriterier, riktlinjer och vägledningar:

- Standarden har 10 principer, vilka anger huvudområden för FSC:s krav.
- Under varje princip finns mellan 4 och 12 kriterier, totalt 70 i standarden, som specificerar vad som ska uppnås för att uppfylla principernas krav.
- Både principer och kriterier är internationella krav som gäller globalt för alla certifierade. I den svenska standarden är de översatta till svenska så exakt det varit möjligt.
- Indikatorer och deras kompletterande riktlinjer är däremot i Sverige framförhandlade preciseringar som det svenska skogsbruket ska leva upp till för att klara kriteriernas krav. Syftet är dels att mer i detalj tydliggöra vad som minst måste uppnås, men också vara uppföljningsbara för att möjliggöra och underlätta vid revision. Vid klagomål är det viktigt att det är de detaljerade indikatorerna och deras riktlinjer som man hänvisar till.
- Vägledningar är inte krav, utan en hjälp att förstå och rekommendationer hur man bör gå tillväga för att uppnå standardkraven. Det tjänar alltså inget till att enbart hänvisa till vägledningar vid klagomål. Däremot så kan de lyftas fram som komplement vid ett klagomål, exempelvis att man lätt kunnat leva upp till indikatorns krav genom att följa vägledningen.

Detta händer när man lämnat in ett klagomål

En bärande del i certifieringens trovärdighet är att den ska följas, och när uppenbara avvikelser sker från standardens krav ska vem som helst kunna lämna in ett klagomål. Vidare så är en viktig komponent att certifikatsinnehavaren alltid ska ges en chans att rätta till sina misstag, det är först då denna inte lyckas med det, eller om de mycket grovt och systematiskt åsidosätter viktiga indikatorer som certifikatet kan dras in.

När ett klagomål skickas in kommer det att hanteras först i enlighet med certifikatsinnehavarens fastställda rutin, därefter om det blir aktuellt, efter certifieringsorganisationens/revisorns fastställda rutin. Rutinerna ska finnas tillgängliga på de större företagens hemsidor eller fås ut på begäran när det gäller mindre certifikatsinnehavare, och på certifieringsorganisationernas hemsidor finns deras.

När ett klagomål lämnas in ska det komma en bekräftelse från certifikatsinnehavaren att de fått det. Vidare ska de meddela hur de kommer att hantera klagomålet och ungefär när den klagande kan förvänta sig ett svar. Ha koll på att rutinen följs när du lämnat in ett klagomål.

Klagomålens betydelse vid revision

Klagomålen ligger till grund för revisorns ställningstagande i samband med de årliga revisionerna. Är klagomålet befogat, så finns 3 alternativ beroende på avvikelsernas allvar. Det kan leda till en observation, en mindre avvikelse eller en större avvikelse:

1. En notering i form av en s.k. observation görs första gången man bryter mot en indikator om förseelsen inte är alltför allvarlig. Vidare om det finns områden där revisorn ser att det finns ett behov av att stärka FSC-arbetet för att förebygga framtida anmärkningar. Certifikatsinnehavaren har inga skyldigheter att redovisa åtgärder vid en observation, men vid kommande revision kontrolleras dessa områden extra. Observationerna är tänkta som en vägledning i förbättringsarbetet.
2. Om en notering inte är åtgärdad, eller om avvikelserna redan från början var lite allvarigare, så ska en mindre avvikelse noteras. Vid en mindre avvikelse har certifikatsinnehavaren ett år på sig (fram till nästa revision) att rätta till problemet. Om det inte är gjort vidtar revisorn nästa steg i kedjan, som kan vara att utdela en större avvikelse.

En mindre avvikelse utdelas om:

- a) det är en ren tillfällighet
 - b) det är ovanligt/inte systematiskt
 - c) skadan är begränsad över tid eller berör en begränsad del av hela organisationens verksamhet
 - d) det inte resulterat i ett fundamentalt misslyckande med att uppnå vad standarden kräver
3. En större avvikelse kan utdelas om certifikatsinnehavaren misslyckas med att åtgärda en mindre, men även om standardbrottet redan i första skedet anses mycket grovt. En större avvikelse ska åtgärdas inom 3 månader, sedan görs en uppföljning.

En större avvikelse utdelas om:

avvikelsen antingen ensam eller i kombination med andra avvikelser, resulterat i eller riskerar resultera i ett fundamentalt misslyckande att uppnå vad standarden kräver. Det kan vara att något:

- a) sker systematiskt
- b) sker i en stor del av skogsbruksverksamheten
- c) har fortlöpt under lång tid
- d) inte har rättats till efter att bristen har uppmärksamats,
- e) påverkar FSC:s trovärdighet (integritet)

Om certifikatsinnehavaren inte klarar av att rätta till problemen blir nästa steg (efter större avvikelse) ett vilande certifikat, dvs en tillfällig indragning. För detta krävs ett stort antal mindre avvikelser eller 5 större. Då får man inte sälja sina produkter som FSC-certifierade förrän man fått ordning på rutiner och/eller genomförandet i fält. Klarar certifikatsinnehavaren inte det dras certifikatet in.

Syftet med detta system är att certifikatsinnehavaren ska få ett ökande tryck på sig att rätta till misstag för att få behålla sitt certifikat, ju fler misstag eller ju allvarligare, desto större tryck.

Om en certifikatsinnehavare har minsta självbevarelsesdrift, så rättar denne in sig i ledet senast efter en större avvikelse. Det kan därför vara klokt att fokusera på någon indikator som certifikatsinnehavaren har rejäla problem med, och som är extra allvarligt om den inte följs, exempelvis indikator 6.2.1, se längre fram.

Mindre flugsnappare

När ett certifierat företag inte följer kraven i FSC:s skogsbruksstandard

Vi har i denna del av vägledningen valt att ur FSC:s skogsbruksstandard lyfta fram ett antal indikatorer, som ett stöd för den som vill lämna in klagomål när standarden inte följs.

Fokus är att lyfta fram de indikatorer som är användbara vid brott mot miljöbalken och avvikelser mot standardens krav på hänsyn till höga naturvärden.

De övergripande rekommendationerna är givetvis gångbara även vid andra avvikelser mot FSC-standard, och givetvis även mot PEFC-standard. PEFC-standardens indikatorer får man söka på deras hemsida, de tas inte upp i denna vägledning. [Se länk sid 26.](#)

Alla FSC-och PEFC-certifierade bolag som även köper virke har också ett kontrollerat virke-certifikat, (Controlled Wood, CW). Det har även flertalet köpsågverk mfl som inte äger skog men levererar till svenska FSC-certifierade företag och på internationella marknaden. För CW se sid 24.

I vägledningen används genomgående ordet certifikatsinnehavaren. Detta eftersom det är denne som har ett ansvar för åtgärder både på det egna skogsinnehavet och för åtgärder som man utför, exempelvis som köpare, på annans mark. Vare sig säljaren då är certifierad eller ej, får man som certifierad köpare inte köpa och avverka nyckelbiotoper (om inte avverkningsen sker för att gynna naturvärdena enligt plan), eller avverka så att hotade arters bevarandestatus hotas. Om det inte är certifierad mark så är det alltså bra att lämna in klagomål (kontrollerat virke) när avverkning av nyckelbiotoper sker. Virket hamnar så gott som alltid i certifierade produkter i slutänden.

Inledningsvis några övergripande råd när det gäller att lämna in klagomål

Standarden finns att ladda ner på FSC Sveriges hemsida ([länk sid 26](#)). För den som tänker lämna in klagomål är det helt nödvändigt att läsa in sig på vad standarden har för krav på det man vill klaga på. I fortsättningen skrivs ofta bara indikator(er), men det avser då även de riktlinjer som hör till indikatorerna.

1. Säkerställ att det är en avvikelse mot någon/några av standardens indikatorer och riktlinjer. Slösa varken din eller certifikatsinnehavarens tid och resurser på sådant som standarden inte kräver.
2. Var noga med att ange var det är. Sker avvikelserna mot standarden på certifierad mark eller inte, är det FSC eller PEFC eller båda? Försök ta reda på det. Är det certifierad mark så lämna klagomål. Gäller det en nyckelbiotop och ägaren är ocertifierad, ta reda på om köparen är certifierad i kontrollerat virke. Lämna in så fall klagomål. [Se sid 25.](#)
3. Skicka i detta skede in klagomålet endast till certifikatsinnehavaren, dvs den certifierade skogsägaren eller till skogsägarens gruppcertifikatsinnehavare och för kännedom till FSC Sverige (se vidare pkt 10). Klagomål ska aldrig lämnas till den enskilde skogsägaren i ett gruppcertifikat, utan alltid till certifikatsinnehavaren. Är du mån om att hålla en god kontakt med skogsägaren, informera gärna att du lämnar in ett klagomål.
4. Att i detta första skede slentrianmässigt skicka klagomålet till certifieraren/revisorn fk är tämligen meningslöst. Revisorn har inte resurser att utreda och stoppa eller förbjuda åtgärder. Deras uppgift är att vid revision granska klagomål utifrån standarden och de har inga befogenheter utöver att utfärda avvikelser eller suspendera certifikat. I värsta fall kan det leda till osäkerhet om var ärendet faktiskt ligger för hantering om man skickar klagomål till flera instanser.
5. Undantag från punkt 4 ovan är om det är en nödläggssituation där det är uppenbart att man inte får gehör hos certifikatsinnehavaren och verkligt stora naturvärden står på spel.
6. Är certifikatsinnehavaren certifierad i både FSC och PEFC, och du vill lämna klagomål i båda systemen, gör det i separata klagomål, inte i ett samlat.
7. Var tydlig i klagomålet vilken indikator/vilka indikatorer klagomålet gäller, citera gärna indikatorn i klagomålet.
8. Sväva inte ut, låt inte känslorna ta överhanden, håll en god ton. Fokusera helt på exakt vad som är en avvikelse mot indikatorn/indikatorerna i standarden.
9. Allt som kan styrka klagomålet är av värde. Ta bilder, på skogsmiljöer, på arter, sönderkörda lågor, avverkade naturvårdsträd och hålträd, även på vältappar på virkestravarna när sådana finns. Om det finns inventeringsprotokoll eller annan viktig dokumentation, bifoga det. Ange nr på avverkningsanmälan om en sådan finns och bifoga gärna kopia på den.
10. Skicka gärna kopia på klagomål till FSC Sveriges kansli, [se sid 28](#). Samlat kan mängden klagomål på visst företag eller viss indikator ge BirdLife Sverige och WWF, som tillsammans utgör FSC:s miljökammare, ett underlag för fortsatt hantering i FSC:s standardkommitté, gentemot certifierare eller på annat sätt.
11. Om du känner dig missnöjd med hur certifikatsinnehavaren svarat eller hanterat ärendet, bör/kan du i detta skede lämna klagomål till certifieringsorganisationen som reviderar certifikatsinnehavaren. Var noga med att redogöra för vad det är som brister i hanteringen. Har du blivit illa bemött, har de inte följt sin klagomålsrutin eller har de inte klarat ut att lösa det du klagat på? Se [länk sid 26](#), här ser du vilka certifikatsinnehavare som respektive certifieringsorganisation reviderar.
12. Känner du dig osäker på klagomålshanteringen, ta hjälp. [Se sid 28.](#)
13. Blir du besviken på certifieringsorganisationens/revisorernas hantering och vill lämna klagomål på det och/eller deras beslut, hör av dig till någon av kontaktpersonerna listad på [sid 28](#) för hjälp. Det finns möjlighet att överklaga till ytterligare en instans, ASI. Dvs till dom som ackrediterar/godkänner certifieringsorganisationen/revisorerna.
14. Klaga aldrig på eventuella brister i myndighetshantering, den har inget med certifieringen att göra. Vill du klaga på den hanteringen så gör det till aktuell myndighet. Men du kan gärna skicka ett sådant myndighetsklagomål för kännedom till certifikatsinnehavaren om den undermåliga hanteringen haft negativ effekt även för denne.

Tjäder

Vid ett direkt brott mot lagstiftningen kan man i sitt klagomål ibland hänvisa till indikator 1.3.1

Indikator 1.3.1

Tillämpliga lagar och föreskrifter för brukande av skogen följs.

Denna indikator är bra att rikta klagomål mot när det är uppenbart att certifikatsinnehavaren inte fullgjort sina skyldigheter enligt miljöbalken, och då framför allt kopplat artskyddsförordningen.

Att enbart klaga på att indikator 1.3.1 inte följs kan vara svårt att leda i bevis. Klagomål mot denna indikator blir däremot solklart om det är förenat med ett klagomål på indikator 6.2.1. Men kan även komplettera klagomål på indikatorerna 6.1.1 och 6.1.2, om det visar sig att certifikatsinnehavaren ofta brister när det gäller att följa miljöbalken. Men då bör man i sitt klagomål bifoga ett antal objekt där certifikatsinnehavaren brustit för att visa att det sker systematiskt och inte är en engångsföreteelse.

En solklar avvikelse mot 1.3.1 blir det när ett företag blivit dömt, exempelvis för artskyddsbrott. Detta sker nu runt om i landet, och det är viktigt att samtliga dessa domar finns med vid certifierarnas revidering av företagen. BirdLife Sverige avser att i samband med revisorernas konsultationer inför revideringarna, verka för att fällande domar finns som underlag vid revision. För att få detta så heltäckande som möjligt, är vi tacksamma om ni skickar in, eller på annat vis uppmärksammar oss på de fällande domar som ni har koll på allteftersom. Se kontaktlista [sid 28](#).

Avvikelser mot standardens krav på övergripande kunskapsinsamling om miljövärden inom och i anslutning till skogsbruksenheten enligt kriterie 6.1 med indikatorerna 6.1.1 och 6.1.2.

Kriterie 6.1

Certifikatsinnehavaren ska bedöma miljövärdena inom skogsbruksenheten och de värden utanför skogsbruksenheten som kan komma att påverkas av brukandet. Hur ofta, samt i vilken omfattning och detaljeringsgrad bedömningen ska utföras ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk. Nivån ska vara tillräcklig för att kunna ta beslut om nödvändiga bevarandeåtgärder och för att upptäcka, följa upp och utvärdera eventuella negativa effekter av brukandet.

Indikator 6.1.1

Övergripande naturvärden och livsmiljöer i landskapet identifieras.

RIKTLINJER 6.1.1: Även naturvärden utanför markinnehavet som påtagligt berörs av aktuella skötselåtgärder, såväl positivt som negativt, beaktas. Hur ofta, samt i vilken omfattning och detaljeringsgrad bedömningen ska utföras anpassas utifrån brukandets skala, intensitet och risk. Bedömningen ska vara tillräcklig för att kunna ta beslut om nödvändiga bevarandeåtgärder och för att upptäcka, följa upp och utvärdera eventuella negativa effekter av brukandet.

Indikator 6.1.2

En övergripande analys avseende brist på naturvärden och livsmiljöer i landskapet genomförs för att identifiera prioriterade naturvärden och livsmiljöer.

Att klaga på att certifikatsinnehavaren inte gjort arbetet enligt indikatorerna till kriterie 6.1 tillräckligt bra kan vara svårt. Det är ett ansvar som i huvudsak åvilar revisorerna att fastställa om det är tillfredsställande.

Ett sätt att påvisa för revisorerna att det finns allvarliga brister är att det kommer in mycket klagomål på att certifikatsinnehavaren påtagligt ofta avverkningsanmäler bestånd som har höga naturvärden eller där det förekommer arter som har lagligt skydd enligt miljöbalken och/eller standarden.

Det är aldrig gångbart att använda indikatorerna 6.1.1 och 6.1.2 när det är bråttom.

Det kriterie och framför allt den indikator som är bäst att hänvisa till när naturvärdesbedömningen brister är alltid indikator 6.2.1. Det gäller definitivt då det är mycket bråttom, exempelvis i samband med avverkningsanmälan eller vägbyggnation, även i samband med väg till planerade vindkraftverk.

Avvikelser från standardens krav att genomföra naturvärdesbedömning innan avverkning sker.

Kriterie 6.2

Innan beståndspåverkande åtgärder genomförs ska certifikatsinnehavaren identifiera och bedöma skala, intensitet och risk för åtgärdernas eventuella effekter på identifierade miljövärden.

Indikator 6.2.1

Naturvärdesbedömning genomförs och dokumenteras som en del av traktplaneringen, normalt på barmark, inför föryngringsavverkning, sista gallring och byggnation av skogsbilvägar.

RIKTLINJER 6.2.1 OCH 6.2.2: För att åstadkomma god samstämmighet och ett tillförlitligt resultat ska metoden för naturvärdesbedömning vara väl strukturerad och utprovad samt ha ändamålsenliga tillämpningsinstruktioner. Skogsstyrelsen eller andra experter med motsvarande kompetens ska regelbundet konsulteras så att de som utför naturvärdesbedömningar kalibreras i identifiering av höga naturvärden, inklusive FSC-standard för skogsbruk i Sverige FSC-STD-SWE-03-2019 SW – 37 av 94 – nyckelbiotoper. Utbildning av de som utför naturvärdesbedömningar anpassas utifrån svårigheter att identifiera svårbedömda naturvärden i markinnehavet.

Metoden för naturvärdesbedömning ska vara kommunicerad med certifieringsorganisationen. En utförlig metodbeskrivning ska finnas tillgänglig och visas vid förfrågan.

Vid byggnation av skogsbilvägar görs naturvärdesbedömningen för de bestånd som berörs av väggatan.

Ovanstående metod används även som ett underlag för utformningen av hänsynsåtgärder vid andra skogliga åtgärder, exempelvis vid beslut om avsättning för naturvårdsändamål (6.5.1 och 6.5.2a), i analysen avseende brist på naturvärden och livsmiljöer i landskapet (6.1.2), och i den ekologiska landskapsplaneringen (6.8).

Så fort man upptäcker att det finns arter som har ett skydd enligt miljöbalken och/eller standarden, eller att nyckelbiotoper berörs, utan att det framgår av avverkningsanmälan, så är indikator 6.2.1 utmärkt att hänvisa till vid klagomålet.

Om man hänvisar till 6.2.1 finns ingen anledning att leta efter andra indikatorer som företaget samtidigt kan tänkas bryta mot. Såvida man inte samlat på sig så många graverande fall att man även lämnar klagomål på indikator 6.1.1. Vid artskyddsklagomål är det ofta bra att även skicka för kännedom till Skogsstyrelsen.

Har Skogsstyrelsen tagit ett, som man bedömer, totalt felaktigt beslut i ett viktigt artskyddsärende, så bör man absolut överklaga det beslutet, **se sid 11, 12 och bilaga 5.**

Krav på att skydda sällsynta och hotade arter och livsmiljöer anges i kriterie 6.4 med indikatorer.

Kriterie 6.4

Certifikatsinnehavaren ska skydda sällsynta arter och hotade arter samt deras livsmiljöer inom skogsbruksenheten. Det ska ske genom avsättningar, andra skyddade områden och genom att skapa konnektivitet och/eller genom andra direkta åtgärder som gynnar dessa arters överlevnad och livskraft. Åtgärderna ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk, samt till sällsynta och hotade arters bevarandestatus och ekologiska krav. Certifikatsinnehavaren ska beakta den geografiska spridningen och ekologiska krav hos sällsynta och hotade arter utanför skogsbruksenhetens gränser när beslut om åtgärder inom skogsbruksenheten ska fattas.

Indikator 6.4.1

Följande biotoper undantas från alla skogsbruksåtgärder, förutom åtgärder påkallade för att bevara eller främja biotopens naturliga eller hävdbebyggade biologiska mångfald:

- a) utpräglad olikåldriga och skiktade naturskogar med riklig förekomst av gamla/grova träd och rikligt med grövre död ved i olika nedbrytningsstadier,
- b) nyckelbiotoper enligt Skogsstyrelsens definition och metod (1995),
- c) impediment (mark vars virkesproducerande förmåga är mindre än 1 m³sk per hektar och år).

RIKTLINJER 6.4.1: Definitionen av 6.4.1a tolkas i ett regionalt perspektiv med beaktande av ståndortens och skogstypens förutsättningar. Beträffande tolkning i områden ovan naturvårdsgränsen se 9.3.4. Avseende 6.4.1b se riktlinjer 6.2.1 om identifiering av nyckelbiotoper vid naturvärdesbedömning samt krav på kalibrering och utbildning för inventerare.

Indikator 6.4.2

Information om förekomst av rödlistade arter inhämtas, utvärderas och dokumenteras.

Indikator 6.4.3

Bevarandeåtgärder genomförs för de kända förekomster av rödlistade arter som påverkas av skogsbruk.

RIKTLINJER 6.4.3: Bevarandeåtgärdernas omfattning och inriktning ska anpassas till arternas ekologiska krav och hotkategori.

Indikator 6.4.4

I samband med skogsbruksåtgärder tas hänsyn till kända:

- a) rovfågelbon av prioriterade fågelarter enligt skogsvårdslagen, FSC-standard för skogsbruk i Sverige FSC-STD-SWE-03-2019 SW – 39 av 94 –
- b) förekomster av revirhävdande fågelarter med små populationsstorlekar,
- c) tjäderspelsplatser.

RIKTLINJER 6.4.4: Använd de vägledningar för hänsyn till fåglar framtagna av Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket avseende häckningstider, hänsynsavstånd samt andra hänsyn (se Skogsstyrelsens hemsida). Revirhävdande fågelarter med små populationsstorlekar omfattar: smålom, röd glada, pilgrimsfalk, hökuggla, lappuggla, slaguggla, berguv, gråspett, lundsångare, mindre flugsnappare, sommargylling och dvärgsparv. De ovan uppräknade arterna kan komma att revideras utifrån förändringar i rödlistan. Kända förekomster av 6.4.4 a-c dokumenteras i samband med skogsbruksåtgärder.

Indikator 6.4.5

Vid avverkning under häckningstid tas hänsyn till viktiga häckningsbiotoper för fåglar. Åtgärder i skiktade lövdominerade skogar utförs utanför fåglarnas häckningsperiod.

RIKTLINJER 6.4.5: Skogssektorns målbilder för hänsynskrävande biotoper är implementerade i tillämpning, uppföljning, anpassning och dokumentation gällande brukandet av skogen.

Indikator 6.4.6

6.4.6 Hänsyn tas till kända förekomster av skogsanknutna arter förtecknade i artskyddsförordningens bilaga 1 med beteckningen N eller n.

RIKTLINJER 6.4.6: Kända förekomster dokumenteras i samband med skogsbruksåtgärder.

Detta kriterie kräver att certifikatsinnehavaren:

- Ska skydda sällsynta och hotade arter och deras livsmiljöer
- Vidtar åtgärder som gynnar sådana arters överlevnad och livskraft
- Alltid undantar vissa utpekade miljöer från skogsbruk
- Inhämtar information om förekomst av sådana arter som avses och dokumenterar detta
- Tar preciserad hänsyn vad gäller vissa fågelarter och vissa fågelmiljöer

Se bilaga 12, ”Nyckelbiotopernas roll i certifieringen” för mer information och råd.

I riktlinjerna till indikator 6.4.5 hänvisas till skogssektorns målbilder för hänsynskrävande biotoper. I dessa målbilder finns rutor med lite olika rubriker om vad som bör göras för att leva upp till sektorsansvaret. De ska följas så som de är formulerade om man är FSC-certifierad. Se om målbilder sid 23.

Relevanta klagomål på 6.4.5 är välkomna, då vi får möjlighet att pröva tolkningarna ända upp i högsta instans om det blir nödvändigt.

Höga bevarandevärden

Under princip 9 tydliggörs vilka krav som ställs på certifikatsinnehavaren när det gäller riktigt höga bevarandevärden. I rutan nedan tas enbart med principen och de olika kriterierna, men under varje kriterie finns i standarden en antal indikatorer och riktlinjer.

Princip 9

Certifikatsinnehavaren ska bevara och/eller stärka höga bevarandevärden (High Conservation Values, HCV) inom skogsbruksenheten **utifrån ett försiktighetsförfarande**.

Kriterie 9.1

Certifikatsinnehavaren ska i samverkan med berörda intressenter, övriga intressenter och med hjälp av andra informationskällor bedöma och registrera förekomst av och status för nedanstående höga bevarandevärden (High Conservation Values, HCV) inom skogsbruksenheten. Detta sker, anpassat till skala, intensitet och risk av brukandets effekter och sannolikheten för förekomst av höga bevarandevärden.

Höga bevarandevärden 1 (HCV 1) – Artdiversitet. Globalt, regionalt eller nationellt betydelsefulla koncentrationer av biologisk mångfald, inklusive endemiska, sällsynta eller hotade arter.

Höga bevarandevärden 2 (HCV 2) – Ekosystem på landskapsnivå. Intakta skogslandskap och stora skogsekosystem på landskapsnivå och mosaiker av ekosystem som är betydelsefulla på global, regional eller nationell nivå och där livskraftiga populationer av de flesta naturligt existerande arter förekommer i naturliga utbredningsmönster och mängd.

Höga bevarandevärden 3 (HCV 3) – Ekosystem och livsmiljöer. Sällsynta eller hotade ekosystem, livsmiljöer eller refugieområden.

Höga bevarandevärden 4 (HCV 4) – Viktiga ekosystemtjänster. Områden som kan upprätthålla grundläggande naturgivna funktioner vid utsatta situationer, däribland skydd av avrinningsområden och erosionskontroll i områden med känsliga jordar och sluttningar.

Höga bevarandevärden 5 (HCV 5) – Lokalsamhällens behov. Platser och tillgångar som är av avgörande betydelse för att tillgodose lokalsamhällens eller urfolks grundläggande behov (exempelvis för försörjning, hälsa, näringstillförsel, vattenförsörjning etc.). Fastställs i samverkan med dessa lokalsamhällen eller urfolk.

Höga bevarandevärden 6 (HCV 6) – Kulturella värden. Platser, tillgångar, livsmiljöer och landskap som har global eller nationell betydelse för kultur, arkeologi eller historia och/eller har en viktig kulturell, ekologisk, ekonomisk, andlig eller religiös betydelse för lokalsamhällens eller urfolks traditionella kultur. Fastställs i samverkan med dessa lokalsamhällen eller urfolk.

Kriterie 9.2

Certifikatsinnehavaren ska utforma väl fungerande strategier för att bevara och/eller stärka identifierade höga bevarandevärden. Detta ska ske i samverkan med berörda intressenter, övriga intressenter och experter.

Kriterie 9.3

Certifikatsinnehavaren ska tillämpa strategier och åtgärder som bevarar och/eller stärker identifierade höga bevarandevärden. Dessa strategier och åtgärder ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk och försiktighetsförfarandet ska tillämpas.

Kriterie 9.4

Certifikatsinnehavaren följer upp och utvärderar förändringar i områden med höga bevarandevärden regelbundet. Strategier och brukandet anpassas för att säkerställa att skyddet av bevarandevärdena får avsedd effekt. Omfattningen av uppföljningen och utvärderingen ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk och omfatta samverkan med berörda intressenter, övriga intressenter och experter.

För den som vill engagera sig i hur princip 9 efterlevs, så rekommenderas att även ta till sig de olika indikatorerna och riktlinjerna för att kunna föra en konstruktiv dialog utifrån standardens krav.

Observera särskilt att principen betonar att det ska ske utifrån ett försiktighetsförfarande. Det är alltså inte tillåtet att chansa exempelvis utifrån en massa ogrundade antaganden.

Delar av princip 9 är nog rätt svår att driva klagomål på som enskild person. Om man har rejält på fötterna rekommenderar vi att olika miljöorganisationer går samman och gör ett gediget förarbete så att man har ett underlag som håller för ett klagomål. Ett klagomål som är relevant är ju att klaga på om arbetet inte skett i samverkan med intressenter och/eller övriga intressenter, dit ju utan tvekan miljöorganisationerna hör. Har det inte skett, ta kontakt och be att få till en dialog, vägrar sertifikatsinnehavaren, lämna in ett klagomål. Hänvisa då både till lämpligt kriterie i princip 9 och till indikator 7.6.1 nedan.

Däremot, och detta är betydelsefullt, så kan man i de enskilda fallen (avverkningsanmälningar) nå framgång genom att peka på kraven i indikatorerna som hanterar HCV1, HCV2 och HCV3. Detta utvecklas i [bilaga 12](#), "Nyckelbiotopernas roll i certifieringen".

Havsörn

Certifikatsinnehavaren är skyldig att samverka i positiv anda

Kriterie 7.6

Certifikatsinnehavaren ska i sina planerings-, uppföljnings- och utvärderingsprocesser, proaktivt och på ett öppet sätt samverka med berörda intressenter och på begäran samverka med övriga intressenter. Processernas omfattning ska stå i förhållande till brukandets skala, intensitet och risk.

Indikator 7.6.1

Rutiner finns för en proaktiv och öppen samverkan med berörda intressenter och, på begäran, samverkan med övriga intressenter.

RIKTLINJER 7.6.1: Samverkan anpassas till brukandets skala, intensitet och risk. Rutiner för samverkan med berörda intressenter är utformade enligt 4.5.2.

Indikator 4.5.2

Samverkan utförs för områden identifierade i 4.5.1 i god tid innan planerade åtgärder påbörjas.

RIKTLINJER 4.5.2: Samverkan ska genomföras på initiativ avifikatsinnehavaren eller på begäran av berörd intressent. Samverkansform anpassas efter situation och utifrån synpunkter från berörda intressenter.

Framför allt de stora aktörerna har en skyldighet att ställa upp på detta. För markägare som är gruppcertifierade ska man alltid ta dialogen med den som står för gruppcertifikatet.

Om man i sina kontakter med enifikatsinnehavare bemöts otrevligt eller att denne vägrar delta i en dialog, så kan man alltid hänvisa till kriterie 7.6. Hjälper inte det, lämna in klagomål på indikator 7.6.1 och/eller 4.5.2. Redogör då sakligt för på vilket sätt de bryter mot kriteriet, gärna med hänvisning till vad det är för ärende de inte vill diskutera. Särskilt viktigt om det rör ett klagomål att det hänvisas till det. Gå inte till personangrepp, varken vid kommunikationen eller i klagomålet, även om ”motståndaren är en skitstövel”.

Hökuggla

Skogsbrukets målbilder och FSC-klagomål när de inte följs

Skogsstyrelsen har tillsammans med representanter från skogsbruk, andra myndigheter och ideella organisationer tagit fram målbilder för olika åtgärder, som ska peka på vad man bör eftersträva för att ta sitt sektorsansvar. I det arbetet har även BirdLife Sverige deltagit. En del målbilderna var klara när standarden förhandlades och det blev en enighet att hänvisa till dessa i stället för att skriva samma sak som krav i punktform i standarden.

Därefter har det uppstått oenighet i FSC:s standardkommitté om hur ska-kravet ska tolkas. Miljökammaren anser sig ha fullt stöd i standarden för tolkningen nedan.

Observera att det finns målbilder som av olika skäl inte ingår i standarden, dessa målbilder kan inte åberopas vid klagomål.

Vad innebär det att målbilderna skall följas?

Följande målbilder har införlivats i riktlinjer i standarden och därmed blivit till krav som ska följas av de skogsägare som är FSC-certifierade. OBS att klagomål enbart kan riktas till FSC-certifierade företag:

- Skogssektorns målbilder för friluftsliv och rekreation
- Skogssektorns målbilder för hänsynskrävande biotoper (22 olika biotoper)
- Skogssektorns målbilder för kantzoner mot sjöar, vattendrag och våtmarker
- Skogssektorns målbilder för körning i skogsmark
- Skogssektorns målbilder för kulturmiljöer i skogsmark

Målbilderna pekar på vilka värden som finns i olika miljöer och vilka åtgärder som antingen ska undvikas eller utföras för att inte skada eller för att gynna dessa naturvärden. För varje målbild sammanfattas detta i rutor, som kan ha lite olika rubriker: ”Målbild för god hänsyn”; ”Hänsyn”; ”Att tänka på”; ”Funktion/Består av/Åtgärd”.

Miljökammaren menar att för en FSC-certifierad skogsägare utgör punkterna i dessa sammanfattande rutor krav som ska efterlevas på punktnivå. Detta är helt i linje med den skrivning om målbilderna som finns under externa styrdokument på sidan 7 i standarden, som lyder:

”Andra dokument såsom allmänna råd, rekommendationer och skogssektorns målbilder har införlivats i indikatorer och riktlinjer i denna standard och därmed blivit till krav som ska följas av det FSC-certifierade skogsbruket.”

Vi i FSC:s miljökommare ser gärna klagomål på uppenbara avvikelser från målbildernas krav, särskilt sådana som är areella, och hotar högre naturvärden, som målbilder för kantzoner och för hänsynskrävande biotoper. Se särskilda vägledningar för dessa målbilder från WWF och BirdLife!

Nötkråka

Kontrollerat virke, Controlled Wood (CW)

FSCs standard för Kontrollerat virke (CW) kan användas på skogsmark som inte är FSC-certifierad. Regelverket innehåller vissa minimikrav som måste uppfyllas för att virke som inte är FSC-certifierat ska få föras in i FSC-systemet. Om man ser att villkoren inte är uppfyllda, kan/bör man lämna klagomål till den CW-certifierade.

FSC-STD-40-005 V3-1. FSC Requirements for Sourcing FSC Controlled Wood - Denna standard uppmanar företag att undvika att anskaffa material från oacceptabla källor.

FSC:s regler för kontrollerat virke förbjuder:

- *olagligt avverkat virke*,
- virke som skördats i strid med traditionella och mänskliga rättigheter,
- *virke från skogar med hotade höga bevarandevärden*,
- virke från skogar med genetiskt modifierade träd samt
- virke från storskalig omvandling av skog till plantage eller annan markanvändning.

Av dessa 5 är det främst de två kursiverade som är aktuella i Sverige.

Olagligt avverkat är det när man:

- slutavverkat >0,5 hektar utan att lämna in en avverkningsanmälan
- slutavverkar ädellövskog och fjällnära skog utan att ha fått ett formellt tillstånd från Skogsstyrelsen
- slutavverkar skog som inte uppnått lägsta slutavverkningsålder
- avverkar i strid med artskyddsförordningen

Skogar med höga bevarandevärden är i denna standard detsamma som skogar med mycket höga bevarandevärden. I praktiken de som Skogsstyrelsen tidigare klassade som nyckelbiotoper, och som i FSC-standarderna fortfarande klassas som nyckelbiotoper. Och, vilket är viktigt: Precis som i FSC-standarderna gäller kravet både registrerade och oregistrerade nyckelbiotoper.

Klagomål lämnas till det företag som har ett Kontrollerat virke-certifikat och man anger vilket av de 5 förbuden i standarden man bryter mot. I övrigt samma hantering som vid direkta klagomål när FSC-standarderna inte följs. **Se bilagorna 10, 11 och 12.**

Tallbit

Hur ser jag vem som äger marken och vem som är certifierad?

Vem äger marken?

Fastighetsbeteckning och namn kan man söka på Fastighetsregistret hos Lantmäteriet. Gå in på *Kartor* och välj *Min Karta*, tryck på *Gå till e-tjänst*, scrolla fram på kartan till det område du vill kolla och tryck på *Byt kartlager* längst upp till höger och välj där *Fastighetskarta*. Klicka sedan på den fastighet det gäller och fastighetsbeteckningen visas nu.

Nu kan du gå in på Lantmäteriets *Fastigheter* och välj där *Vem äger fastigheten*. Här blir du tvungen att *logga in i e-tjänst*, och använda BankId. När du är inloggad kan du få fram ägaren med hjälp av fastighetsbeteckningen.

Vem är certifierad i FSC?

På FSC:s hemsida finns dels samtliga företag/skogsägare som är direktcertifierade, dels finns där samtliga gruppcertifikat. Är det en mindre skogsfastighet är gruppcertifierad det enda alternativet. Skicka då ett mejl till alla gruppcertifikaten och fråga om någon av dem har just den fastigheten. Du hittar uppgifterna om direkta medlemmar under *Om oss - Våra medlemmar*. För att hitta gruppcertifikaten gå in på *Kontakt – Gruppcertifiering*. Länk till FSC [sid 26](#). Ytterligare en möjlighet är att kontakta den enskilda skogsägaren själv och fråga.

Göktyta

Länkar till viktiga hemsidor

Länkar kopplade till standarder

Länk till FSC Sveriges hemsida: [Homepage Sweden | Forest Stewardship Council \(fsc.org\)](http://Homepage Sweden | Forest Stewardship Council (fsc.org))

Länk till FSC-standarden: [Skogsbruksstandard](#) | [Forest Stewardship Council \(fsc.org\)](#)

Länk till Svenska PEFC:s hemsida: [Svenska PEFC](#)

Länk till Controlled Wood-standarden: [FSC standard för Kontrollerat virke | Forest Stewardship Council](#)

Vilka certifikatsinnehavare respektive certifieringsorganisation reviderar. Här finns även revisionsrapporterna. Certifikatsdatabasen <https://se.fsc.org/se-sv/hitta>

Länk till ”Lämna synpunkter klagomål på FSC:s hemsida: [Lämna synpunkter och klagomål | Forest Stewardship Council \(fsc.org\)](https://www.fsc.org/forests/forest-stewardship-council)

Länkar till relevanta lagar mm

Miljöbalken: [Miljöbalk \(1998:808\) Svensk författningssamling 1998:1998:808 t.o.m. SFS 2022:1799 - Riksdagen](#)

Artskyddsförordningen: [Artskyddsförordning \(2007:845\) Svensk författningssamling 2007:2007:845](#)
t.o.m. SFS 2022:928 - Riksdagen

Art- och habitatdirektivet: [EU:s art- och habitatdirektiv](#) | [SLU Artdatabanken](#)

Fågeldirektivet: [Fågeldirektivet](#) | [SLU Artdatabanken](#)

Skogsvårdslagen: [Skogsvårdslagen - Skogsstyrelsen](#)

Övriga länkar

Avverkningskollen: Här kan du se alla avverkningsanmälningar: [avverkningskoll.se - Information om aktuella avverkningsanmälningar](https://avverkningskoll.se)

Artportalen: Här finns en bra sökfunktion till registrerade artfynd: [Välkommen till Artportalen - Artportalen](#)

Skogsbrukets målbilder: [Målbilder för god miljöhänsyn - Skogsstyrelsen](#)

Rödlistade arter: [Rödlistning](#) | [SLU Artdatabanken](#)

BirdLife Sverige: [Hem](#) - BirdLife Sverige

Bivrråk

Förteckning över bilagor

	Bilaga	Sid
Prioriterade fågelarter i artskyddsförordningen och skogsvårdslagen	1	29
Skogsnaturtyper i habitatdirektivet	2	31
Århuskonventionen	3	32
Skrivelse till Skogsstyrelsen om höga naturvärden	4	33
Överklaga Skogsstyrelsebeslut och begäran om inhibering hos domstolen	5	34
Skrivelse till Länsstyrelsen vid dispensansökan	6	36
Polisanmäla artskyddsbrott enligt miljöbalken	7	38
Klagomål till certifikatsinnehavare före åtgärd	8	41
Klagomål till certifikatsinnehavare efter genomförd åtgärd	9	43
Klagomål Kontrollerat virke före åtgärd	10	46
Klagomål Kontrollerat virke efter genomförd åtgärd	11	48
Nyckelbiotopernas roll i certifieringen	12	50

Kort om bilagorna

Samtliga bilagor som är exempel på/mallar för skrivelser bygger på autentiska fall. Men namn har i denna vägledning avidentifierats och ersatts med Företaget, fastigheten Skogen 1:1, Föreningen, NN etc. Vidare har det stuvats om i vissa texter för att få en tydligare struktur. Vi hoppas det ska underlätta både för den som vill skriva och den som ska ta emot skrivelsen att tydliggöra vad ärendet handlar om och varför företaget/skogsägaren bryter mot lag eller certifieringens standard. Avidentifieringen har även medfört att kartor på avverkningsanmälningar och inventeringar inte finns med, de är ju lätt spårbara. Anledningen till detta är att vi med vägledningen vill blicka framåt och inte hänga ut enskilda personers och/eller företags tidigare misstag.

Efterlysning!

Har du eller din förening skrivelser som skulle kunna vara ett bättre underlag i denna vägledning, kontakta och/eller skicka gärna till vår mottagare. Detta gäller även om det är någon bilaga som du/ni helt saknar och som skulle kunna vara till stöd. Mottagare, se nästa sida.

Spillkråka

Behöver du ytterligare hjälp?

Har du frågor eller behöver du stöd och hjälp?

Hjälp med klagomål och andra skrivelser

Åke Persson	Mobil: 070-325 30 02	E-post: Ake.k.persson@gmail.com
Jan Linder	Mobil: 072-588 20 51	E-post: janlinder48@gmail.com
Eva Mattsson	Mobil: 070-295 81 00	E-post: eva@birdlife.se

Hjälp vid överklagande till miljööverdomstolen

Daniel Bengtsson	Mobil: 070-515 45 33	E-post: daniel.bengtsson@birdlife.se
------------------	----------------------	--

FSC:s kansli

Postadress: FSC Sverige, St. Olofsgatan 18, 753 11 Uppsala

E-postadress: kontakt@se.fsc.org Telefon: 018-14-15-26

Direktkontakt klagomålsfrågor: Beatrice Jansson: Mobil 070-607 86 63 E-post: b.jansson@se.fsc.org

Synpunkter och förslag på vägledningen

Har du synpunkter och förslag som rör denna vägledning? Kontakta Jan Linder:

Mobil: 072 588 20 51 E-post: janlinder48@gmail.com

Mindre hackspett

Nu fortsätter vi hacka på alla som inte sköter sig!

Bilaga 1

Prioriterade fågelarter i Artskyddsförordningen och skogsvårdslagen

Överensstämmelsen är inte total. Men eftersom samtliga följande fågelarter är uppräknade i en av eller båda lagstiftningarna, så innebär det att skogsbruket är skyldigt att ta hänsyn till dessa utöver vad som sägs generellt om hänsyn till fåglar i fågeldirektivet.

A = Upptagen i artskyddsförordningen, fågeldirektivet bilaga 1

S = Upptagen i skogsvårdslagen

I listan visas även vilka av dess arter som finns på den svenska rödlistan 2020, och vilken hotklass de tillhör.

VU, **EN** och **CR** är de som definitionsmässigt är hotade arter.

NT = nära hotad; VU = sårbar; EN = starkt hotad; CR = akut hotad; RE = nationellt utdöd

Rödlistan berättar inte hela sanningen. Den bedömer utvecklingen för de senaste 10 respektive 30 åren. Om populationen stabiliserats eller tom ökar något under 30-årsperioden, så försvinner den helt från rödlistan. För att visa hur fel det kan slå, redovisas i tabellen även de arter som minskat med >50% sedan 1980.

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Lag	Rödlistan	>50%
Gavia stellata	smålom	A, S	NT	
Cygnus cygnus	sångsvan	A, S		
Anser f. fabalis	tajgasädgåås	A, S	VU	
Anas acuta	stjärtand	S	VU	
Mergellus albellus	salskrake	A, S		
Ciconia nigra	svart stork	A	RE	
Pernis apivorus	bivråk	A, S		X
Milvus milvus	röd glada	A, S		
Milvus migrans	brun glada	A, S	EN	
Accipiter gentilis	duvhök		NT	
Haliaeetus albicilla	havsörn	A, S	NT	
Circus cyaneus	blå kärrhök	A, S	NT	
Buteo lagopus	fjällvråk	S	NT	
Aquila chrysaetos	kungsörn	A, S	NT	
Pandion haliaetus	fiskgjuse	A, S		
Falco peregrinus	pilgrimsfalk	A, S	NT	
Falco columbarius	stenfalk	A, S	NT	
Tetrao urogallus	tjäder	A, S		
Tetrastes bonasia	järpe	A, S	NT	
Tetrao tetrix	orre	A, S		X
Grus grus	trana	A, S		
Tringa glareola	grönben	A		
Actitis hypoleucos	drillsnäppa	S	NT	
Columba oenas	skogsduva	S		X
Cuculus canorus	gök	S		
Surnia ulula	hökuggla	A, S		
Glaucidium passerinum	sparvuggla	A, S		
Strix nebulosa	lappuggla	A, S	NT	
Strix uralensis	slaguggla	A, S	NT	
Asio flammeus	jorduggla	A, S		
Asio otus	hornuggla		NT	
Aegolius funereus	pärluggla	A, S		
Bubo bubo	berguv	A, S	VU	
Caprimulgus europaeus	nattskärva	A, S		
Apus apus	tornseglare	S	EN	

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Lag	Rödlistan	>50%
Alcedo atthis	kungsfiskare	A	VU	
Jynx torquilla	göktitta	S		
Picus canus	gråspett	A, S		
Picus viridis	gröngöling	S		
Dryocopus martius	spillkråka	A, S	NT	
Dendrocopos leucotos	vittryggig hackspett	A, S	CR	
Dendrocopos medius	mellanspett	A	RE	X
Dendrocopos minor	mindre hackspett	S	NT	
Picoides tridactylus	tretåig hackspett	A, S	NT	
Prunella modularis	järnsparv			X
Lullula arborea	trädlärka	A, S		
Phylloscopus trochiloides	lundsångare	S	NT	
Phylloscopus collybita abietinus	nordlig gransångare	S		
Regulus ignicapillus	brandkronad kungsfågel	S		
Regulus regulus	kungsfågel			X
Tarsiger cyanurus	tajgablåstjärt		EN	
Ficedula parva	mindre flugsnappare	A, S		
Ficedula albicollis	halsbandsflugsnappare	A, S		
Ficedula hypoleuca	svartvit flugsnappare		NT	
Periparus ater	svartmes			X
Poecile palustris	entita	S	NT	X
Poecile montanus	talltita	S	NT	X
Poecile cinctus	lappmes	S	NT	X
Oriolus oriolus	sommargylling	S	EN	
Lanius collurio	törnskata	A, S		
Perisoreus infaustus	lavskrika	S		X
Nucifraga c. caryocatactes	tjocknäbbad nötkråka	S	NT	X
Serinus serinus	gulhämpling	S	VU	
Carpodacus erythrinus	rosenfink	S	NT	
Pinicola enucleator	tallbit	S	VU	X
Loxia curvirostra	mindre korsnäbb			X
Emberiza pusilla	dvärgsparv	S	VU	
Emberiza hortulana	ortolansparv	A, S	CR	X
Emberiza rustica	videsparv	S	NT *)	X

*) Videsparven är listad som VU på IUCN:s lista.

Några rödlistedata mm från 2020 som gäller skogslevande arter

Ett urval siffror ur SLU.dha.2022.5.1-103. Skogliga arter som hotas av modernt skogsbruk, Elisabet Ottosson.

66 arter är nationellt utdöda. 68% arter finns på rödlistan då de haft minskande och fragmenterade populationer, vilka underhand försvinner lokalt/regionalt. I nemoral zonen och Kronobergs län har ca 30% av de naturligt skogslevande arterna försvunnit, trakthyggesbruket den helt dominerande orsaken.

I skogen finns idag ca 1 000 arter i hotklass VU, EN och CR. För 394 av dessa är trakthyggesbruket det stora hotet. De flesta av dessa finns i norra Sverige där de nu lever i små, känsliga populationer.

Av våra 71 skogsanknutna arter har under senare år 41 arter en negativ trend. (Sveriges Fåglar 2019.)

Bilaga 2

Skogsnaturtyper i habitatdirektivet

De skogsnaturtyper som tas upp nedan är sådana som EU definierat som av intresse på EU-nivå, och Sverige rapporterar regelbundet status och trend för de olika naturtyperna per definierad region. Alpin region är fjällkedjan, kontinental är nemorala zonen och boreal allt däremellan.

Status

Grön = gynnsam **Gul** = otillfredsställande **Röd** = dålig

Trend

P = positiv S = stabil N = negativ X = okänt

Skogsnaturtyp Status i Sverige per region rapporterat 2019 till EU

	Alpin	Boreal	Kontinental
Tajga	N	N	X
Nordlig ädellövskog	-	S	S
Landhöjningsskog	-	X	-
Fjällbjörkskog	S	-	-
Näringsrik granskog	X	X	-
Åsbarrskog	-	N	-
Lövsumpskog	-	X	X
Näringsfattig bokskog	-	S	S
Näringsrik bokskog	-	S	S
Näringsrik ekskog	-	X	X
Ädellövskog i branter	-	X	X
Näringsfattig ekskog	-	X	X
Skogbevuxen myr	S	S	S
Svåmlövskog	S	X	X
Svåmädellövskog	-	X	X

Århuskonventionen

Relevant utdrag ur Århuskonventionen

Syftet med konventionen är att bidra till att skydda allas rättighet att leva i en miljö som är förenlig med hälsa och välbefinnande. Konventionen bygger på insikten att miljöarbetet måste vara förankrat hos allmänheten och att det kan förbättras genom allmänhetens påverkan på myndigheter och beslutsfattare. Den har därför regler som skall se till att allmänheten får del av fakta om miljön och medel att påverka myndighetsbeslut som har inverkan på miljön.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om enskilds rätt att få ta del av miljöinformation. Lagen gäller för verksamhet som avser myndighetsutövning eller utförande av offentliga tjänster som har samband med miljön. Lagen gäller inte för myndigheter eller sådana organ som avses i 1 kap. 8 eller 9 § sekretesslagen (1980:100).

2 § Med miljöinformation avses all information i skriftlig form, bild eller ljudform, elektronisk form eller annan form om

1. tillståndet för olika delar av miljön som luft och atmosfär, vatten, jord, mark, landskap och naturområden, biologisk mångfald, inbegripet genetiskt modifierade organismer, och samspelet mellan dessa delar,

3. planer, program, administrativa beslut, miljöavtal, verksamheter och åtgärder som påverkar eller troligen påverkar miljön eller faktorer som anges i 2,

3 § Allmänheten har rätt att få miljöinformation som innehas av eller förvaras för dem som bedriver sådan verksamhet som avses i 1 § andra stycket, utan att skälen för begäran behöver anges. Miljöinformationen skall lämnas i den form som begärs, utom när informationen redan finns tillgänglig i annan form eller det är rimligt att den tillgängliggörs i en annan form, varvid skälen för detta skall anges.

4 § Miljöinformationen skall lämnas så snart som möjligt, dock senast en månad efter det att begäran lämnades in, om inte informationen är så omfattande eller komplicerad att tidsfristen bör förlängas till högst två månader. Sökanden skall informeras om förlängningen och skälen till denna.

Om en begäran är alltför allmänt formulerad skall sökanden inom den tid som anges i första stycket uppmanas att precisera sin begäran. 1 Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG av den 28 januari 2003 om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EEG (EUT L 41 14.2.2003 s. 26, Celex 32003L0004). Ds 2004:29 6

Verksamhetsutövaren bör bistå sökanden med information om hur begäran kan preciseras. Om den begärda informationen inte finns hos verksamhetsutövaren bör denne om möjligt informera sökanden om var den önskade informationen kan finnas.

Till Skogsstyrelsen NN distrikt och länsstyrelsen i NN

Angående avverkningsanmälningarna A 123-20xy och A 345-20xy i anslutning till Natura 2000 område X-myren

För att inte skada Natura 2000-områdets naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000 område *eller i anslutning* till det. Alla som planerar att utföra en åtgärd, t.ex. avverkning, som man tror kan påverka ett områdes naturvärden ska på ett tidigt stadium söka tillstånd hos Länsstyrelsen/Skogsstyrelsen.

Vi undrar om tillstånd har sökts i dessa ärenden?

Enligt Bevarandeplanen för X-myren (Bevarandeplan för Natura 2000-området X-myren SExxxxxx, Länsstyrelsen NN 20xx) är fågellivet rikt och där förekommer bl.a. tjäder, orre och spillkråka.

De i planen angivna prioriterade bevarandevärdena är naturtyperna Aktiva högmossar – öppna mosseplan (7111) samt Öppna svagt välvda mossar, fattigkärr intermediära kärr och gungflyn (7140) och tjäder och orre.

Som ett av de största hoten för områdets naturtyper och Natura 2000-arter nämns i bevarandeplanen produktionsinriktat skogsbruk i eller i anslutning till objektet. Slutavverkningar innebär en fragmentering av naturtypen. Plantering av ny skog och ett rationellt skogsbruk där naturhänsyn ej tas anses vara det största hotet. Tjädern har starkt missgynnats av det storskaliga hyggesskogsbruket, särskilt i södra och mellersta Sverige där betydande populationsnedgångar konstaterats. Det allvarligaste hotet i skogsbrukslandskapet är de förändringar som skett och fortfarande sker på landskapsnivå, t.ex. fragmentering och tillkomsten av stora arealer med monokulturer av gran. Vi vill också nämna att X-myren ingår i ett sammanhållet komplex med Natura-2000 områden bestående av den närbelägna Y-myren och strax sydost därom Z-myren.

Ornitologiska föreningen har under 2022 genomfört en *kartläggning* av tjäder i NN. Vi har låtit en sk. livsmiljömodell peka ut var i NN det fortfarande finns lämpliga områden för tjäder. Utpekade lämpliga tjäderområden har sedan besökt på plats (se bifogad fil). X-myren faller i denna kartläggning ut som ett sådant område och de två avverkningsanmälningarna ligger till större delen inom dessa värdefulla områden (se bilagd karta). Tjäder har också konstaterats på X-myren våren 2022, både observationer av tjädrar och av tjäderspillning. Vi är oroliga för att dessa avverkningar med påföljande planteringar kan påverka tjäderstammen i området på ett negativt sätt om inte ordentlig hänsyn tas till de tjädervänliga miljöer som finns kvar.

Miljöbalkens 7 kapitel §§ 28a och 28b anger att åtgärder som enligt ovan kan påverka Natura 2000-området skall föregås av *en utredning som skall vara vetenskaplig, fullständig och slutgiltig* innan tillstånd för åtgärden kan beviljas.

Vi undrar om en sådan utredning genomförts och i så fall om åtgärderna enligt avverkningsanmälningarna ovan har godkänts?

Vi önskar få ta del av beslut omedelbart då sådant fattats, och om formellt beslut ej fattas i ärendena önskar vi besked om det så fort handläggningen är klar.

NN NN

NN NN

Föreningen xx

Föreningen yy

Bilagor:

Bilaga 5

NACKA TINGSRÄTT

Datum

Mark- och miljödomstolen

2023-xx-yy

nacka.tingsratt@dom.se

via Skogsstyrelsen (för rättidsprövning)

skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se

För kännedom: (det avverkande) Företaget

Ombud/kontaktperson för företaget: NN

Epost: NN

Ärendet

Överklagande gällande avverkningsanmälningarna A 123-2022, A 345-2021 och A 678-2022 i Y kommun, MN län.

Föreningens hemställan

Föreningen hemställer om att mark- och miljödomstolen omgående fattar beslut om inhibition av Skogsstyrelsens beslut att godkänna avverkningsanmälan, så att skogsbruksåtgärder inte tillåts under den juridiska hanteringen av ärendet. Orsaken är att avverkning redan är tillåten. Oss veterligen har avverkningen ännu inte påbörjats, varför det fortfarande finns tid att förhindra att artskyddsbrott begås.

Föreningen hemställer vidare om att mark- och miljödomstolen förbjuder skogsbruksåtgärder i de delar av avverkningsanmälan som utgör särskilt värdefull naturskog, alternativt att ärendet återförvisas till Skogsstyrelsen för handläggning i enlighet med de krav som ställs enligt vägledningen för berörda arter, artskyddsförordningen och EU-rätten.

Skäl för föreningens hemställan

Föreningen har tagit del av Skogsstyrelsens tjänsteanteckningar för avverkningsanmälan A 123-2022, A 345-2021 och A 678-2022 som upprättades 2023-zz-pp. Skogsstyrelsen har i ett så kallat "icke-beslut" bedömt att myndigheten inte behöver anmoda artskyddsutredning för prioriterade fågelarter innan beslut om godkännande av ovan nämnda avverkningsanmälningar. Detta trots att Föreningen i skrivelse 2023- zz-oo (bilaga 1) påpekat för Skogsstyrelsen att avverkningsanmälan berör områden med förekomst av bland andra mindre hackspett, spillkråka och talltita.

Föreningen påpekade också att avverkningsanmälningarna, som omfattar sammanlagt drygt 37 hektar, berör habitat för tretåig hackspett enligt en habitatmodellering framtagen av experter på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Habitatet passar även för lavskrika, eftersom det rör sig om en högläggesskog. Nyligen observerades både lavskrika och tretåig hackspett i området (bilaga 2) och det har därmed bekräftats att dessa arter förekommer inom området.

Skogsstyrelsen har utan beaktande av försiktighetsprincipen godkänt omfattande skogsavverkningar som riskerar att ödelägga viktiga habitat och därmed försämra den kontinuerliga ekologiska funktionen (KEF) för tretåig hackspett, lavskrika, mindre hackspett, spillkråka, talltita och sannolikt även andra prioriterade arter. Detta står i strid med artskyddsförordningen (bland annat 4 § 4 p.) och EU-lagstiftningen och innebär därmed ett brott mot gällande artskydd enligt miljöbalken.

Föreningen överklagar eftersom vi uppfattar att Skogsstyrelsen negligerar att uppfylla sitt ansvar som naturvårdande myndighet och i aktuellt ärende inte uppfyller de krav som gällande lagstiftning och rättspraxis ställer – det vill säga att man innan godkännande av avverkning kontrollerar uppgifter om prioriterade fågelarter och/eller med stöd av 2 kap. miljöbalken och/eller 26 kap. 19 § miljöbalken kräver in förebyggande kunskap om prioriterade fågelarter. Vi menar vidare att Skogsstyrelsen har att vinnlägga sig om att de åtgärder som planeras inte hotar kontinuerlig ekologisk funktionalitet för tretåig hackspett, lavskrika och andra särskilt prioriterade arter.

Det bör framhållas att ”icke-beslutet” står i skarp kontrast till den ”nyordning” för artskyddet i skogen som Skogsstyrelsen själv lanserat, och som innebär att vederhäftiga kunskapsunderlag måste inhämtas. Föreningen menar också att Skogsstyrelsen bör följa den av myndigheten beslutade artvisa vägledningen för tretåig hackspett och lavskrika (samt övriga prioriterade arter) och bland annat säkerställa artens förekomst genom landskapsplanering.

Föreningen begär att senast 2023-yy-xx få inkomma med ytterligare grunder och utveckling av talan.

För Föreningen

NN

MM

Telefon:

Telefon:

E-post:

E-post:

Bilaga 1: Skrivelse till Skogsstyrelsen 2023-zz-oo

Bilaga 2: Artfynd

Bilaga 3: Kartor avverkningsanmälningarna

Till länsstyrelsen i XX län

Ärendet

Ert diarienummer 123-456-2023

Kompletterande information

Vi har läst igenom Företagets dispensansökan gällande fridlysta arter i avverkningsanmäld skog på fastigheten Skogen 1:1 vid Torpet och ser att den är ofullständig. Det har inte ansökts om någon dispens för talltita (NT, §4). Talltitan är synnerligen trogen sitt revir och när helst på året som man observerar en adult talltita så är det i dess revir (Siffczyk et al., 2003; Ekman, 1979). Vi noterar också att Skogsstyrelsen hittat 1 200 rosetter av knärot (VU, §8) spritt i hela det avverkningsanmälda skogsområdet vilket är ett tydligt tecken på skogens höga skyddsvärde.

Såväl knärot som talltita är mycket känsliga för skogsbruksåtgärder (se exempelvis de Graaf & Roberts 2009; Halpern et al. 2012; Johnson 2014; Rudolphi et al. 2014); Eggers and Low, 2014; Griesser et al., 2007; Klein, 2020).

Talltitan

Talltita är rödlistad som NT, fridlyst och prioriterad art i Skogsvårdslagen. Den omfattas av EU:s fågeldirektiv. Arten har minskat med över 50% sedan 1980 och minskat kraftigt de senaste 30 åren. Minskningstakten innevarande 10-årsperiod beräknas till 20 (10-30) % (SLU Artdatabanken, 2022). Det finns flera studier som visar att talltita är känslig för gallring och inte överlever när dess livsmiljö kalavverkas (Eggers and Low, 2014; Griesser et al., 2007; Klein, 2020). Talltitans revir är förhållandevis stora, 10–20 hektar och arten missgynnas när skogen fragmenteras. Kalavverkning av större delar av reviret innebär att det överges (SLU Artdatabanken, 2022).

Av EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar framgår det tydligt att direktivet gäller för fåglar samt för deras ägg, bon och **livsmiljöer** (artikel 1). Vidare att de åtgärder som vidtas inte får leda till en försämring av den nuvarande situationen beträffande bevarandet av de fågelarter som avses i artikel 1 (artikel 13). Fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet är styrande för tillsynsansvariga myndigheters ärendehantering, ställningstaganden och beslutsfattande.

Knäroten

När det gäller sakfrågan så skriver Artdatabanken att för rika förekomster knärot är reservatsbildning eller biotopskydd lämpliga åtgärder för att skydda arten (SLU Artdatabanken, 2022). En förutsättning för att dispens ska kunna ges enligt 15§ artskyddsförordningen är att en art har gynnsam bevarandestatus i sitt naturliga utbredningsområde. Knärot har ej gynnsam bevarandestatus - den är rödlistad som sårbar (VU) till följd av att arten har en högre dokumenterad minskningstakt i förhållande till sin generationstid än vad som tidigare har varit känt (data från Riksskogstaxeringen).

Av Mark - och miljööverdomstolens dom den 9 juni 2021 i mål nr M 3547 – 20 framgår det att en från artskyddsförordningen sökt dispens avseende knärot skulle försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Länsstyrelsens beslut att avslå ansökan om dispens har därför fastställts (MÖD mål nr M 3547 - 20).

15 § Länsstyrelsen får i det enskilda fallet ge dispens från förbuden i 6, 8 och 9 §§ som avser länet eller del av länet, om det inte finns någon annan lämplig lösning och dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

Vår förväntan

Vi förväntar oss att Länsstyrelsen fattar korrekta beslut i enlighet med §§ 4, 8, 14 och 15 artskyddsförordningen som säkerställer att knärotens, talltitans och de övriga naturvårdsarternas livsmiljöer och växtplatser inte förstörs i den avverkningsanmälda skogen.

Av EU-domstolens dom från den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 framgår tydligt att artskyddet gäller strikt ner på individnivå och att det omfattar samtliga fridlysta arter som omfattas av fågeldirektivet och livsmiljödirektivet (habitatdirektivet) samt att förbudet gäller oavsett om en art har gynnsam bevarandestatus eller inte.

Vi begär att så snart ärendet handlagts färdigt få del av det beslut som Länsstyrelsen meddelar till följd av inkommen dispensansökan och föreningens inläga.

Vänliga hälsningar

Föreningen

Bilaga 7

2023-xx-yy

Åklagarmyndigheten
Nationella åklagaravdelningen
Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål
Box 73
551 12 Jönköping
registrator.miljo@aklagare.se

Anmälan om misstänkt brott

Anmälan avser misstänkt brott enligt Miljöbalken, Artskyddsförordningen och Skogsvårdslagen.

Föreningen önskar snarast bekräftelse på att anmälan mottagits samt vilket diarienummer ärendet erhållit.

Kontaktuppgifter mm

Fastighetsägare: NN. Adress
Fastighet: Skogen 1:1
Skogsstyrelsens ärendenr: saknas
Entreprenör: Företaget XX
Tidpunkter för misstänkt brott: månad 2023

Kontaktuppgifter ytterligare upplysningar

Föreningen
Datum: 2023-xx-yy
Kontakt: NN för Föreningen Telefon: E-post:

Skäl för anmälan**Aktuella lagrum**

2 kap. 2 § miljöbalken

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa eller miljön mot skada eller olägenhet.

29 kap. 2b § 2. punkten miljöbalken:

tar bort, skadar eller tar frö eller annan del av en växt i strid med en föreskrift om förbud som regeringen har meddelat med stöd av 8 kap. 2 §;

29 kap. 2b § 4. punkten miljöbalken:

transporterar eller på annat sätt förflyttar, importerar, exporterar, förvarar, förevisar, preparerar, använder i vinstsyfte, förvärvar, säljer, hyr ut, byter eller byter ut, erbjuder sig att köpa, saluför eller innehar för försäljning djur, växt, ägg, rom, frö eller bo, eller del eller produkt därav, eller annan vara,

8 § artskyddsförordningen:

I fråga om sådana vilt levande kärlväxter, mossor, lavar, svampar och alger som anges i bilaga 2 till denna förordning är det förbjudet att i den omfattning som framgår av bilagan

- 1. plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växterna, och*
- 2. ta bort eller skada frön eller andra delar.*

Knärot (*Goodyera repens*) är förtecknad i förordningens bilaga 2.

15 § 1. punkten Skogsvårdslagen (1993:1096):

Den produktiva skogsmarkens ägare ska underrätta Skogsstyrelsen om
1. annan avverkning, omfattande minst 0,5 hektar, än sådan röjning eller gallring som främjar
skogens utveckling,

Misstänkta gärningar

Den xy mån 2023 upptäcktes en yta på ca 3,5 hektar på fastigheten Skogen 1:1 som blivit avverkad utan avverkningsanmälan till Skogsstyrelsen (Bild 1). Den avverkade ytan filmades vid besöket och videon kan hittas här: <https://youtube.com/abcd>. Avverkningen strider mot bestämmelserna i 15 § Skogsvårdslagen, som säger att avverkningar över 0,5 hektar måste anmälas till Skogsstyrelsen. Vid besöket den yx mån 2023 stod två skogsmaskiner kvar i skogen, en skotare och en skördare (Bild 2).

I markskiktet noterades riklig förekomst av den fridlysta arten knärot, *Goodyera repens*, rödlistad som sårbar (VU), Bild 3. Fynden är inrapporterade i Artportalen sedan tidigare och var således en känd och offentliggjord förekomst vid avverkningstillfället. <https://www.artportalen.se/abcde>

Fridlysta arters livsmiljö får inte skadas eller störas utan dispens från Länsstyrelsen, något som varken markägaren eller Företaget sökt. Avverkningen innebär att livsmiljön för knärot har förstörts.

Övriga upplysningar

Föreningen har vid flera tillfällen haft kontakt med Företaget samt markägare som bolaget sålt sina tjänster till. Företaget verkar specialiserat på äldre, ofta skyddsvärda skogar. Flera avverkningsanmälningar drogs tillbaka efter att Föreningen inventerat de berörda skogarna, som i flera fall hade mycket höga naturvärden. Oss veterligen genomför Företaget aldrig naturvärdesbedömningar och uppfyller därmed inte kunskapskravet enligt 2 kap. 2 § Miljöbalken. Utifrån samtal Föreningen haft med markägare verkar Företagets strategi bygga på att skapa rädsla hos markägare genom att peka på risk för framtida granbarkborreangrepp och använder rädslan för att komma åt virke från potentiellt skyddsvärda skogar. Skogsgruppen har både mejl och inspelade telefonsamtal med medarbetare på Företaget som avslöjar en skrämmande okunskap om gällande svensk lagstiftning. Vi tillhandahåller gärna allt material vi har samlat om bolaget om det hjälper utredningen av de misstänkta brotten i detta fall.

Bilder

Bild 1: Karta över den illegalt avverkade skogen. Kartunderlag: Lantmäteriet.

Bild 2: Skördare som stod kvar i östra delen av den avverkade skogen. Det noterades flera fynd av knärot runt maskinen.

Bild 3: Över större delen av den avverkade skogen noterades riklig förekomst av den fridlysta och rödlistade orkidén knärot.

Bild 4: Timmervälta vid koordinaten N1234567, E7654321

Bild 5: Det illegalt avverkade timret märkt med Företagets logotyp.

Om knärot

Knärot är skyddad enligt den nationella fridlysningsbestämmelsen i 8 § Artskyddsförordningen. Det innebär att det är förbjudet att plocka, gräva upp, ta bort eller skada exemplar av växten. Knärot är en art som kraftigt minskat under de senaste decennierna. Enligt Artdatabanken har minskningen uppgått till 40% på 60 år och den bedöms fortsätta minska i ökad takt framöver. Knärot förekommer främst i äldre flerskiktade skogar äldre än 120 år men avverkning sker i länet i regel innan träden hunnit bli 100 år, en av anledningarna till att arten minskar. En analys av knärotens bevarandestatus i Länet,

utförd av Länsstyrelsen i Länet har visat att *"Sammantaget så finns det inget som talar för att minskningstakten i Länet verkar vara mindre än för riket som helhet."* (se Bilaga 2).

Knärot tål ej de störningar som ett kalhyggesbruk medför på grund av såväl uttorkning och solexponering (knärot har ytliga känsliga rötter) som konkurrens från högre växter som kommer efter avverkningen. Även ganska små förändringar i form av förändrade ljus- och fuktighetsförhållanden, till exempel till följd av gallring, kan leda till att arten försvinner till följd av konkurrens med mera ljuskrävande och snabbväxande arter. För sin etablering kräver knärot en kombination av flerskiktad och gammal skog (typiskt >100 år), rätt sorts mykorrhizasvampar, ett djupt mosstäck, passande mikroklimat med högre luftfuktighet och träd.

Knärot är en synnerligen svårspridd art, där majoriteten av fröna (86–95%) som plantan producerar sprids högst 0,2 m från moderplantan (Brzosko, Emilia, et al. 2017). Knärotens möjligheter att sprida sig till nya områden begränsas dessutom alltmer, både av de miljöförändringar som skogsbruket i Länet lett till, av fragmenteringen av lämpliga biotoper samt av klimatförändringar som medför ökade risker för längre perioder av torka i skogsmarken där arten växer. Detta är anledningar till att artens populationsutveckling är negativ och bedöms fortsatt vara så.

På grund av den höga minskningstakten är knärot enligt den svenska rödlistan sedan 2020 klassad som sårbar (VU). År 2015 och 2010 var den klassad som nära hotad (NT) och så sent som år 2005 som livskraftig (LC), vilket understryker den snabba försämringen av artens bevarandestatus.

Enligt vetenskapliga studier av just artens tålighet utifrån dess ekologi krävs det en yta på 0,78 hektar per individ för att säkerställa växtens överlevnad på en given växtplats (Johnson, S. 2014). Även i Skogsstyrelsens egen *"Vägledning för hänsyn till knärot"* (Bilaga 3) står det att en riktlinje är att det *"kan krävas ett avstånd på 50 meter in från brynet för att vidmakthålla ett fungerande mikroklimat"* och att *"fokus ska ligga på att bevara befintliga förekomster"*. Även en nyare studie bekräftar knärotens höga krav på hänsyn, där ett avstånd på minst 40 m till närmaste hyggeskant anses som en förutsättning för att arten ska kunna överleva på längre sikt (Koelemeijer et al 2022).

Referenser

Brzosko, Emilia, et al. 2017 "Seed dispersal in six species of terrestrial orchids in Biebrza National Park (NE Poland)." *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 86.3 (2017)

Johnsons, S. 2014. Retention Forestry as a Conservation Measure for Boreal Forest Ground Vegetation. Doktorsavhandling, SLU, Uppsala.

Koelemeijer, I.A., J. Ehrlén, M. Jönsson, P. De Frenne, P. Berg, J. Andersson, H. Weibull och K. Hylander. 2022. Interactive effects of drought and edge exposure on old-growth forest understory species. *Landscape Ecology*: p. 1-15

2023-xx-yy-zz

Bilaga 8

Till Företaget PP

Kopia: BC på FSC-kansliet

FSC-klagomål avverkningsanmälan A 123-2023 på Skogen 1:1

Ni har gruppcertifierat fastigheten Skogen 1:1 i er FSC-certifiering. Avverkningsanmälan A 123-2023 på fastigheten inkom till skogsstyrelsen 2023-zz-yy. Ni är även markägarens ombud.

Enligt avverkningsanmälan omfattar avverkningen 4,5 ha vanlig skog, ej ädellöv. 4 ha av avverkningen ska markberedas och 4 ha ska planteras med poppel. Ni uppger att trädslagsfördelningen är 10 % ädellöv och 90 % övrigt löv.

Klagomål

Vi lämnar två klagomål med anledning av denna avverkningsanmälan.

1. Anmälan omfattar ädellövskog, där det dels krävs tillstånd för slutavverkning, dels måste återbeskogning ske med ädellöv. Anmälan är en avvikelse mot indikator 1.3.1

Indikator 1.3.1

Tillämpliga lagar och föreskrifter för brukande av skogen följs.

2. Naturvärdesbedömningen är inte genomförd med den noggrannhet som certifieringen kräver enligt indikator 6.2.1.

Kriterie 6.2

Innan beståndspåverkande åtgärder genomförs ska certifikatsinnehavaren identifiera och bedöma skala, intensitet och risk för åtgärdernas eventuella effekter på identifierade miljövärden.

Indikator 6.2.1

Naturvärdesbedömning genomförs och dokumenteras som en del av traktplaneringen, normalt på barmark, inför föryngringsavverkning, sista gallring och byggnation av skogsbilvägar.

RIKTLINJER 6.2.1 OCH 6.2.2: För att åstadkomma god samstämmighet och ett tillförlitligt resultat ska metoden för naturvärdesbedömning vara väl strukturerad och utprovad samt ha ändamålsenliga tillämpningsinstruktioner. Skogsstyrelsen eller andra experter med motsvarande kompetens ska regelbundet konsulteras så att de som utför naturvärdesbedömningar kalibreras i identifiering av höga naturvärden, inklusive FSC-standard för skogsbruk i Sverige FSC-STD-SWE-03-2019 SW – 37 av 94 – nyckelbiotoper. Utbildning av de som utför naturvärdesbedömningar anpassas utifrån svårigheter att identifiera svårbedömda naturvärden i markinnehavet.

Metoden för naturvärdesbedömning ska vara kommunicerad med certifieringsorganisationen. En utförlig metodbeskrivning ska finnas tillgänglig och visas vid förfrågan.

Grund för klagomålen

Vid besök på platsen uppfattar vi att detta är två eller tre bestånd, ett bestånd av alskog i norr och två bestånd av ädellövskog i söder. Detta framgår också tydligt av marktäckekartan.

Beståndet i norr långt ner på sluttningen av åsen står i blöt mark och består främst av al men även björk. Den södra dominerande delen ligger något högre upp på sluttningen och är något mindre fuktig. Här finns i sydost ett ädellövblandbestånd dominerat av bok. Ädellövbeståndet i sydvästra delen av området är mer dominerat av ek. Vi uppfattar att fördelningen ädellöv mot triviallövv är ca 70% mot 30%.

Genom området flyter två bäckar som förenar sig till en. Området på respektive sidor om bäckarna liksom det ovan nämnda albeståndet är hänsynskrävande biotoper enligt *skogssektorns målbilder*.

Klagomål 1, avvikelse mot indikator 1.3.1

Vi menar att de två bestånden i söder per definition utgörs av ädellöv enligt skogsvårdslagen.

Vi utgår från att ni vidtar åtgärder så den planerade avverkningen inte ska bryta mot Skogsvårdslagens 25 § om att bevara ädellövskog och 27 § om tillstånd till avverkning i ädellövskog och därmed mot FSC indikator 1.3.1.

Klagomål 2, Avvikelse mot indikator 6.2.1

I anslutning till avverkningsanmälan finns artfynd av spillkråka, gröngöling och entita som är prioriterade arter i skogsvårdslagen, spillkråkan är dessutom med i Artskyddsförordningen.

Sökanden anger i Avverkningsanmälan att ”det inte finns några ovanliga arter registrerade som vi bedömer att vi behöver ta hänsyn till”.

Vi utgår från att ni säkrar att den planerade avverkningen inte bryter mot FSC Indikator 6.2.1. Vi uppmanar er dessutom att se över hur er naturvärdesbedömning fungerar i praktiken.

Vi ser fram emot besked om hur ni kommer att hantera våra klagomål på 1.3.1 respektive 6.2.1.

Med vänlig hälsning

NN

MM

Adress

Adress

Mobil

Mobil

Bifogas:

Bilder från det avverkningsanmälda området tagna 2023-xx-yy

Bilaga 9

Till: NN, miljöansvarig på företaget

Kopia: BC på FSC-kansliet

Klagomål från Föreningen avseende att Företaget avverkat naturskog med mycket höga naturvärden av nyckelbiotopklass, samtidigt är detta är ett brott mot miljöbalken och artskyddsförordningen.

Certifikatsinnehavare FSC: Företaget

Avverkat område: Avverkningsanmälan A 123-2023, omfattande xy hektar, se karta längre fram.

Klagomålet

Företaget har genomfört en avverkning på aktuellt område genom hyggesupptagning, trots att hela det avvergade beståndet var en naturskog med mycket höga naturvärden. Utan tvekan höll hela området nyckelbiotopklass. Av bifogade områdesbeskrivning, inventeringsprotokoll och fotodokumentation framgår dessutom att området innehöll flera arter som enligt artskyddsförordningen måste värnas.

Grund för klagomålet

Genom att avverka naturskogen har Företaget brutit mot bland annat följande kriterier i FSC-standard:

Indikator 1.3.1. Certifikatsinnehavaren ska följa alla tillämpliga lagar

I den avvergade skogen har minst 13 växtplatser med den fridlysta orkidén knärot (VU) samt ett revir med talltita (NT) förstörts /utplånats (se fotobilaga). Att förstöra knärotens och talltitans livsmiljöer är ett lagbrott om man inte fått dispens från Länsstyrelsens (§§ 14 och 15 artskyddsförordningen).

Verksamhetsutövaren har att agera i enlighet med 2§ miljöbalken där det framgår att *"Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda miljön mot skada eller olägenhet."*

Företaget är skyldigt att agera i enlighet med EU:s fågeldirektiv där det uttryckligen står att direktivet gäller för fåglar samt för deras ägg, bon och livsmiljöer (artikel 1). Vidare att de åtgärder som vidtas inte får leda till en försämring av den nuvarande situationen beträffande bevarandet av de fågelarter som avses i artikel 1 (artikel 13).

Naturvårdsarter som hittades på hygget framgår av karta längre fram. De lila prickarna växtplatser med knärot (VU).

Indikator 6.2.1 Innan beståndspåverkande åtgärder genomförs ska certifikatsinnehavaren identifiera och bedöma skala, intensitet och risk för åtgärdernas eventuella effekter på identifierade miljövärden.

Avverkningsanmälan innehåller ingen antydning om att beståndet är en naturskog eller att den innehåller en rad arter som är hänsynskrävande enligt lag. Det sätt på vilket avverkningen genomförts visar att Företaget har stora brister i antingen sina rutiner eller i kompetens hos planerare när det gäller

efterlevnad av denna indikator. Vid ett fältbesök vid rätt årstid hade en kunnig planerare/inventerare omöjligt kunna missa att beståndet höll nyckelbiotopsklass.

Det är uppenbart att ingen kompetent kunskapsbaserad naturvärdesbedömning blivit utförd (eller om den gjorts, inte lett till korrekt åtgärd, dvs avsättning som NO). Likaså har det inte funnits några säkerhetsmarginaler eller kontrollmekanismer som förhindrat att en naturskog med högsta tänkbara naturvärden blivit kalavverkad - varken hos Företaget eller hos entreprenören som avverkade.

Kriterie 6.4 Certifikatsinnehavaren ska skydda sällsynta arter och hotade arter samt deras livsmiljöer inom skogsbruksenheten.

Indikator 6.4.1 Följande biotoper undantas från alla skogsbruksåtgärder, förutom åtgärder påkallade för att bevara eller främja biotopens naturliga eller hävdbetingade biologiska mångfald:

a) utpräglad olikåldriga och skiktade naturskogar med riklig förekomst av gamla/grova träd och rikligt med grövre död ved i olika nedbrytningsstadier,

b) nyckelbiotoper enligt Skogsstyrelsens definition och metod (1995)

Skogen utgjordes av en äldre flerskiktad och olikåldrig skog med mycket riklig förekomst av död ved. Över stora delar hygget kunde man se att förekomsten av död ved i naturskogen var närmare 100 objekt per hektar. Stående döda träd hade välts /tryckts omkull eller sågats ner. Samtliga träd i skogen utgjordes av naturvärdesträd innan skogen avverkades. Se fotobilaga.

I det avverkade skogsområdet hade minst 14 rödlistade arter sina livsmiljöer och växtplatser: knärot (VU), lappticka (VU), ostticka (VU), rynkskinn (VU), gammelgransskål (NT), garnlav (NT), gränsticka (NT), hornvaxskinn (NT), lunglav (NT), rosenticka (NT), talltita (NT, §4), ullticka (NT), vedskivlav (NT) och violmussling (NT). Livsmiljöerna och den ekologiska funktionen för arterna har förstörts /utplånats. Se fotobilaga längre ner.

Indikator 6.4.3 Bevarandeåtgärder genomförs för de kända förekomster av rödlistade arter som påverkas av skogsbruk.

Livsmiljöerna och den ekologiska funktionen för de ovan uppräknade arterna har förstörts /utplånats. Tydliga exempel på brister i hänsyn till höga naturvärden är exempelvis alla kapade naturvårdesträd, se exempelvis den närmare 200 år gamla nersågade björken med lunglav (NT) i fotobilagan.

Områdesbeskrivning

Naturskogen som Företaget, troligen i somras, kalavverkade utanför Byn låg på en höjd och sluttade svagt i olika väderstreck mot trädbevuxen myrmark. Skogstypen var en grandominerad barrblandskog med visst lövinslag. Strukturellt var skogen fullskiktad med stor ålders- och dimensionsspridning bland träden. Det äldsta trädsiktet utgjordes av en brandföryngrad generation i åldersklassen 180 till 200 år. Merparten av träden fanns i mellanskiktet i åldersklassen 120 till 160 år.

Slående vid besöket var, även efter avverkningen, den stora tillgången till stående och liggande död ved. Det är riklig med lågor i olika grad av nedbrytning och hela värdepyramiden av till gran knutna naturvårdsarter noterades på hygget.

Här kan ostticka (VU), lappticka (VU), rynkskinn (VU), gränsticka (NT), rosenticka (NT), ullticka (NT), violmussling (NT) och hornvaxskinn (NT) nämnas. Även uppåt 200 år gamla björkar med lunglav (NT) hade sågats ned. Naturskogen var dessutom en rik knärotslokal med troligen tusentals av denna rödlistade och fridlysta orkidé. 13 växtplatser med knärot (VU, §8) noterades på hygget - många plantor var döende, även uttorkade och döda plantor hittades.

Även döende apothecier av gammelgransskål (NT) hittades på nerhuggna gamla granar. Mycket hänglavar noterades varav en hel del garnlav (NT) låg kvar på marken av hygget. Hänglavsrikedomen indikerar stabila miljöförhållanden under en lång tid. Den skogliga kontinuiteten som strukturerna vittnade om sträckte sig åtminstone tillbaka till 1500-talet, sannolikt betydligt längre.

För Traktens skogsgrupp

NN

Här följer:

Bild på avverkningsanmälan

Inventeringsprotokoll

Flygbild med inlagda fynd av knärot.

Fotobilaga på miljö och arter

Till: NN på Företaget

Kopia: BC på FSCs kansli

Klagomål från WWF, Naturskyddsföreningen och BirdLife avseende avverkningsanmälan av nyckelbiotop i strid med regelverket för FSC kontrollerat virke

Certifikatsinnehavare: Företaget, SCS-COC-123456, SCS-CW-654321.

FSC standard: Requirements for Sourcing FSC Controlled Wood, FSC-STD-40-005 V3-0.

Klagomålet

Avverkningsanmälan A 123-2023 visar att ni är på väg att införskaffa virke från en nyckelbiotop i strid med FSC regelverket för kontrollerat virke.

Grund för klagomålet

FSC regelverket för kontrollerat virke listar fem typer av oacceptabla källor (se sida 5 i Requirements for Sourcing FSC Controlled Wood, FSC-STD-40-004 V3-0). I detta fall är den oacceptabla källan det som anges under kategori tre:

3) *virke från skogar med hotade höga bevarandevärden som hotas av skötselåtgärder*

I Sverige inkluderar kategori tre bland annat virke från nyckelbiotoper. Den svenska centraliserade nationella riskbedömningen för kontrollerat virke har kommit fram till att det finns en betydande risk att nyckelbiotopsvirke från ocertifierad mark kommer in i FSC-systemet. Därför måste de företag som, inom FSC-systemet, vill leverera virke från ocertifierad skogsmark vidta följande kontrollåtgärder:

- Innan avverkningar genomföra naturvärdesbedömningar.
- Ha fungerande policyer och rutiner som förhindrar att virke från registrerade eller oregistrerade nyckelbiotoper förs in i systemet.

Ärendet

Den y/z 2023 skickade Företaget in avverkningsanmälan A 123-2023 till Skogsstyrelsen avseende en planerad föryngringsavverkning med efterföljande markberedning och plantering på 5 hektar i ABC kommun. Den planerade avverkningen överlappar med den norra delen av en nyckelbiotop registrerad av Skogsstyrelsen 2020. Nyckelbiotopen avregistrerades y/x 2022 på begäran av markägaren (se bifogat nyckelbiotopsprotokoll). Den södra delen av den avregistrerade nyckelbiotopen berörs sedan tidigare av en giltig anmälan om föryngringsavverkning A 345-2022 (1,2 hektar), även vid denna anmälan var Företaget skogsägarens ombud.

Vi förutsätter att Företaget är medvetet om att virke från nyckelbiotoper är en oacceptabel källa för FSC kontrollerat virke, och att detta gäller oavsett om nyckelbiotopen är registrerad eller inte. Avregistreringen har inget att göra med någon förändring av områdets naturvärden. De dokumenterat höga naturvärdena finns kvar även efter avregistreringen.

Företaget bör vara väl medvetet om att A 123-2023 överlappar med en nyligen avregistrerad nyckelbiotop eftersom företaget agerade ombud i ett samråd med Skogsstyrelsen avseende

skogsbruksåtgärder i den södra delen av samma nyckelbiotop året innan (kopplat till A 345-2022). Då var nyckelbiotopen fortfarande registrerad. Snabbt efter avregistrering skickar Företaget, som ombud för skogsägaren, in en anmälan om att den norra delen av nyckelbiotopen skall föryngringsavverkas, markberedas och planteras med gran. Detta finner vi mycket anmärkningsvärt.

Att avverkningen anmäls som ”Föryngringsavverkning” (D1) istället ”Avverkning för att bevara och Utveckla natur- och kulturmiljövärden” (D3) i anmälningsblanketten visar tydligt att syftet är att omvandla nyckelbiotopen till produktionsskog.

Vi förväntar oss följande hantering som ett resultat av vårt klagomål

Vi förutsätter att ni omedelbart stoppar era avverkningsplaner för det aktuella området. Om den genomförs riskerar Företaget, avsiktligt eller oavsiktligt, att föra in nyckelbiotopsvirke i FSC systemet i strid mot FSC regelverk för kontrollerat virke.

Vidare indikerar ärendet att Företaget inte har de kontrollåtgärder på plats som krävs för att hantera FSC kontrollerat virke. Vi förutsätter att ni ser över era rutiner och att naturvärdesbedömningar i fortsättningen utförs enligt regelverket.

Vi förväntar oss att ni utreder vårt klagomål skyndsamt och återkopplar till oss med era slutsatser, inklusive en redogörelse av vad ni avser göra för att detta inte skall upprepas i framtiden.

Om vi inte känner oss nöjda med er ärendehantering kommer vi gå vidare med ett klagomål till er certifierare.

Med vänlig hälsning

NN, sakkunnig skog, ordinarie ledamot i FSC Sveriges standardkommitté, Världsnaturfonden WWF.

MM, ordinarie ledamot i FSC Sveriges standardkommitté, BirdLife Sverige.

PP, sakkunnig skog, Naturskyddsföreningen.

Bilaga 11

Till: NN, miljösamordnare på Företaget

Kopia: NN på FSC kansliet

Klagomål från WWF, BirdLife och länets skogsgrupp avseende Företagets avverkning av skog ovanför naturvårdsgränsen med höga naturvärden i strid med regelverket för FSC kontrollerat virke

Certifikatsinnehavare: Företaget SCS-COC-xxxxxx, SCS-CWyyyyyy

FSC standard: Requirements for Sourcing FSC Controlled Wood, FSC-STD-40-005 V3-0.

Klagomålet

Ni har som skogsägarens ombud genomfört en avverkning (avverkningsanmälan A 123-2023) som ligger väster om O-dalen i P län. **Denna avverkning ligger ovan naturvårdsgränsen (se område ovan gränsen markerat i kartan) vilket innebär att ni införskaffat virke från en oacceptabel källa i strid med regelverket för FSC kontrollerat virke.** Att skogen i praktiken hade mycket höga naturvärden och troligen är en oregistrerad nyckelbiotop (ej acceptabel källa) framgår dessutom tydligt av Länets skogsgrupps inventeringsrapport (Se Bilaga).

Grund för klagomålet

Virke från skogar ovan naturvårdsgränsen är en otillåten källa för FSC Kontrollerat virke och certifikatsinnehavare skall ha effektiva rutiner för att säkerställa att sådana områden inte avverkas.

FSC regelverket för kontrollerat virke listar fem typer av oacceptabla källor (se sida 5 i Requirements for Sourcing FSC Controlled Wood, FSC-STD-40-005 V3-0). I detta fall är den oacceptabla källan det som anges under kategori tre:

- 4) *virke från skogar med hotade höga bevarandevärden som hotas av skötselåtgärder*

Den svenska centraliserade nationella riskbedömningen för kontrollerat virke (FSC-CNRA-SE V1-0 EN) klassificerar skog ovanför naturvårdsgränsen som HCV 2:

“In line with the FSC national standard for Sweden we consider all forest located at elevations above the montane conservation limit (Naturvårdsgränsen) to be HCV2.” För att undvika att virke från en sådan oacceptabel källa förs in i FSC systemet gäller följande:

“Operators may be considered Low Risk for HCV2 if they have effectively implemented procedures to avoid sourcing from forest above Naturvårdsgränsen or from IFLs”

Ärendet

Inventeringsrapporten berör tre avverkningsanmälningar: A 123-2023, A 345-2023 och A 567- 2023.

- Ni har avverkat A 123-2023 i strid med regelverket för kontrollerat virke.
- För A 345-202 har ni sökt tillstånd men nekats då skogen har höga naturvärden och ligger ovan gränsen för fjällnära skog.
- Avseende A 567-202 (norr om A 123-2023) vill vi upplysa er om att även denna skog är en otillåten källa för er i er virkesanskaffning då den ligger ovan naturvårdsgränsen (och säkert också är en oregistrerad nyckelbiotop).

Vi förväntar oss följande hantering som ett resultat av vårt klagomål:

- Virket från A 123-2023 kommer från en oacceptabel källa och det är viktigt att ni säkerställer att det inte förs in i FSC systemet.
- Att ni drar tillbaka eventuella planer på att införskaffa virke från A 567-2023 då området ligger ovan naturvårdsgränsen.
- Att ni genomför en utredning för att fastställa grundorsaker till överträdelser av bestämmelser i regelverket för FSC kontrollerat virke.
- Att ni förbättrar era rutiner i linje med kraven i FSC-CNRA-SE V1-0 EN för att säkerställa att ingen virkesanskaffning hädanefter sker från områden ovan naturvårdsgränsen.

Klagomål skall hanteras på lägsta möjliga nivå, dvs i ett första skede vänder vi oss till er. Om vi inte är nöjda med er hantering av klagomålet kommer vi vända oss till er revisor (cc-företaget).

Observera: Detta klagomål är begränsat till kontrollkategori 3 (avseende höga bevarandevärden), vi kan möjligen komma att återkomma med ett separat klagomål avseende kontrollkategori 1 (gällande laglighet).

För BirdLife

För WWF

För länets skogsgrupp

NN

MM

PP

Bilagor:

Inventeringsprotokoll

Foton på arter och miljöer.

Nyckelbiotopernas roll i certifieringen

Höga bevarandevärden enligt FSC-standard

FSC-certifieringen definierar under princip 9 och i dess kriterie 9.1 vad som karaktäriserar ”Höga bevarandevärden”, vilka har en central roll för vilka värden som ovillkorligen SKA bevaras. Detta görs genom att under 6 olika definitioner av HCV (High Conservation Values) lyfta fram vad som avses. Här följer de 3 som har störst bäring på biologisk mångfald, för de övriga, se sid 20.

HCV1: Artdiversitet. Globalt, regionalt eller nationellt *betydelsefulla* koncentrationer av *biologisk mångfald*, inklusive endemiska, *sällsynta* eller *hotade arter*.

HCV2: Ekosystem på landskapsnivå. *Intakta skogslandskap* och stora *skogsekosystem* på landskapsnivå och mosaiker av *ekosystem* som är *betydelsefulla* på global, regional eller nationell nivå och där livskraftiga populationer av de flesta naturligt existerande arter förekommer i naturliga utbredningsmönster och mängd.

HCV3: Ekosystem och livsmiljöer. Sällsynta eller hotade ekosystem, livsmiljöer eller refugieområden.

Notera att HCV1 inte enbart handlar om koncentrationer av biologisk mångfald, utan specifikt även gäller sällsynta och hotade arter (EN, VU, CE), även om de inte kan knytas till nyckelbiotop.

Under princip 9 identifieras därefter en rad krav genom indikatorer under de olika kriterierna 9.2 – 9.4. Indikatorerna tas inte upp här, vi hänvisar till standarden.

Men inte enbart under princip 9, utan även indikatorer och riktlinjer under princip 6, det gäller 6.4.1 – 6.4.6 pekar i detalj på vad som krävs för att nå standardens krav, och i 6.5.1 och 6.5.2 ställs ytterligare krav.

Det som är av särskilt intresse och vikt är att i både FSC-standard och FSC kontrollerat virke är alla nyckelbiotoper HCV1 och/eller HCV3. Eftersom striden ofta står om en viss skog håller nyckelbiotopskvalitet eller ej, så följer här dels definitionen, men också bakgrund och syfte med att identifiera nyckelbiotoper.

Definition på nyckelbiotop

Definition 1995

Med nyckelbiotop avses ett skogsområde där man finner eller har stark förväntan att finna akut hotade, sårbara, sällsynta eller hänsynskrävande arter. Dessa arter kallas även rödlistade arter.

Definition 2014

Ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna. Där finns eller kan förväntas finnas rödlistade arter. Undantagna är arter med utpräglat landskapsekologiska krav, till exempel många fåglar och större däggdjur.

Eftersom det är 1995 års instruktion som gäller enligt standarden, så är det givetvis även den definitionen som har företräde vid tolkning. Men även 2014 års definition pekar på de rödlistade arternas betydelse för bedömningen. Så oavsett vilken definition man lutar sig mot så har (inte bara faktisk utan tom förväntad) artförekomst en nyckelroll vid nyckelbiotopsbedömningen.

Bakgrund till och syftet med nyckelbiotopsbegreppet

Allteftersom kunskapen under 80-talet och framåt ökade om att det finns många arter som inte klarar av det intensiva svenska produktionsskogsbruket med kalhyggen, monokulturplanteringar, röjning, gallring etc som ger enskiktade, ofta täta skogar, så insåg man samtidigt att det behövdes något som kunde mildra/förhindra en fortsatt kraftig utarmning. Arbetet genomfördes av Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket i samverkan. Det började som en diskussion att identifiera småbiotoper, precis som när det gällde jordbrukslandskapets alléer, stengården, odlingsrösen mm som också behövde ett skydd eftersom de pga. rationaliseringsskäl undanröjdes. Under arbetets gång myntades begreppet nyckelbiotop. I jordbrukslandskapet fick dessa ett direkt lagligt skydd då de ansågs lätta att identifiera och relativt enkla krav på vad man får eller inte får göra i dem var lätta att formulera och förstå.

För skogslandskapet däremot insåg man att det inte var lika enkelt att identifiera nyckelbiotoper. Vilket dels ledde till ett arbete med att definiera olika biotop typer (barrnaturskog, kalkbarrskog etc), totalt drygt ett 40-tal skogstyper och miljöer, dels vilka krav som skulle vara uppfyllda för att det skulle ”komma över ribban”, dels att ta fram en inventeringsmetodik.

Hela konceptet bygger på att hitta hot-spots för biologisk mångfald i ett hårt brukat skogsproduktionslandskap där lite eller ingen hänsyn tagits i decennier. Dvs miljöer där det finns, eller förväntas finnas (precis som definitionen säger) rödlistade och/eller sällsynta arter. Detta var möjligt genom 2 hjälpmedel. Dels eftersom det samtidigt byggdes upp kunskap om hur olika artpopulationer utvecklades över tid, och vilka faktorer som orsakade kraftiga populationsminskningar, och resultaten kunde presenteras i den sk rödlistan. Dels kunde man definiera ett antal variabler som tydligt pekade på nyckelbiotopskvaliteter, det var exempelvis skogshistorik, skogliga strukturer och signalarter.

Politikerna nappade, och de stora företagen fick förtroendet att själva bygga upp kompetens och genomföra nyckelbiotopsinventeringar på sina marker, medan Skogsstyrelsen fick i uppdrag att utföra dem på privat skogsmark.

Idag har man hittat och registrerat nyckelbiotoper som utgör ca 2% av den produktiva skogsmarken. Man uppskattar att det kan finnas ungefär lika mycket till. Dvs högst 4% av all skogsmark i Sverige skulle hålla HCV1- och HCV3-klass! På >96% av den produktiva skogsmarken som skogsbruket förfogar över är det således fritt fram att bedriva ett produktionsskogsbruk efter eget huvud och att avverka/sälja virke utan att komma i strid med certifieringskraven. Ändå ställer dessa 2-4% till så mycket problem.

Nyckelbiotoperna i FSC-standard

Ungefär samtidigt med arbetet med att ta fram nyckelbiotopskonceptet pågick, blev det upprorsstämning på den europeiska marknaden mot kalhyggesbruket, inte minst storkunder på den viktiga tyska marknaden krävde ”kalhyggesfritt papper”, vilket skrämde slag på svensk skogsindustri.

Räddningen blev att ta till sig den då nyligen introducerade möjligheten att certifiera sitt skogsbruk i FSC. Man var inte beredd att lämna hyggesskogsbruket, men insåg att det behövdes löften om att begränsa dess skadliga verkningar, samtidigt som det nyligen introducerade nyckelbiotopsbegreppet uppfattades som ett lämpligt verktyg att ta med i standarden för att ”blidka marknaden”. Det resulterade i att nyckelbiotoperna lyftes in i standarden och per definition är HCV1 och HCV3-skogar.

I FSC är nyckelbiotoper detsamma som HCV1- och HCV3-biotoper. Detta alldeles oavsett om de är registrerade nyckelbiotoper eller ej och oavsett vad de kallas av andra och oavsett om de avregistreras eller om Skogsstyrelsen måste skrota registret. I och med det så har de FSC-certifierade skogsägarna också dyrt och heligt lovat marknaden att inte avverka (i) nyckelbiotoper, om det inte krävs för att bevara eller utveckla deras speciella naturvärden. Detsamma gäller företag som levererar in i FSC-systemet och som är certifierade i FSC - kontrollerat virke.

Att vara FSC-certifierad är frivilligt och man avger som certifierad ett löfte till marknaden att följa den standard som gäller. Ett av de viktigaste löftena, kanske det allra viktigaste, är att inte avverka HCV-skogar. Och MARKNADEN FÖRVÄNTAR SIG ATT STANDARDEN SKA FÖLJAS!

Att avverka nyckelbiotoper är ett löftesbrott som underminerar certifieringens trovärdighet, med risk för stora negativa konsekvenser. BirdLife och WWF är inte med i FSC för att stötta green-washing.

Därför blir det sådana konflikter kring vad som är en nyckelbiotop

I praktiken arbetar företagen vid sina naturvärdesbedömningar sällan med att leta arter, utan utgår från skogshistorik, strukturer, substrat etc. Vilket är en bra metodik att hitta nyckelbiotoper, men den har sina brister om man helt blundar för artförekomst, vilket tyvärr är alltför vanligt. Det är bristen på inventering av artförekomst som orsakar de allra flesta klagomålen.

En brist är att inventerare och beslutsfattare ”glömmer” princip 9 och dess krav på att vid klassning/bedömning ska en FÖRSIKTIGHETSPRINCIP gälla. Dvs, är det ett svårbedömt gränsfall så är det direkt fel att inte klassa objektet som (potentiell) nyckelbiotop, och värna dess miljövärden.

I praktiken har det blivit så att kunniga personer, ofta engagerade i någon NGO, som står för en stor del av det artinventeringsarbete som enligt standarden åligger certifikatsinnehavaren. Vilket märkligt nog lett till att NGO hamnat på de anklagades bänk, i stället för de företag som missbrukar certifieringen.

Argument att ha till hands i dialog med certifikatsinnehavare

Det är (tyvärr) inte helt ovanligt att hamna i diskussion om det per definition är en nyckelbiotop eller inte. Här följer några (helt osorterade) argument att lyfta fram, om/när sådana situationer uppstår. Det kan vara enbart gentemot certifikatsinnehavaren, men också i kontakter med certifieraren.

I alla lägen gäller att vara artig och bestämd och vila tryggt i de inventeringsresultat och andra bevis man har för att det är en nyckelbiotop.

- Krav: När det kan visas att det per definition är en nyckelbiotop, gäller standardkravet ovillkorligen för den som är FSC-certifierad. Nyckelbiotopen ska omedelbart registreras som sådan hos den certifierade skogsägaren och beroende av biotop noteras som NO eller NS.
- Krav: För FSC kontrollerat virke (virke som köps från skog som inte är FSC-certifierad) gäller att det är en oacceptabel källa enligt kriterie 3, oavsett vad lag eller myndighet kan tänkas besluta inom sina mandat och ekonomiska resurser.
- Argument: Inventeringen visar att det förekommer så många rödlistade arter och/eller signalarter att det tveklöst är en nyckelbiotop per definition. Vi ser inget som motsäger det.
- Argument: Med föreliggande inventeringsresultat är det inte vår sak att bevisa att det är en nyckelbiotop, det åligger certifikatsinnehavaren att trovärdigt visa att det inte är det.
- Acceptera inte ”tjafs”. Om certifikatsinnehavaren är av annan mening, så går det ändå inte att lösa på plats. Kräv/rekommendera i stället att tredje part som kan accepteras av båda sidor anlitas för att göra en objektiv bedömning. Båda parter ska klargöra för varandra (och certifieraren om denne är med) att utslaget kommer att accepteras.

Förslag till formuleringar att ha med i klagomål med referens till indikatorerna 6.2.1, 6.4.1 och indikatorer under princip 9.

Det är viktigt att i ett skriftligt klagomål dels vara tydlig med vad som man anser strider mot standarden, men gärna även vad man förväntar sig att certifikatsinnehavaren därmed har skyldighet att göra. Använd gärna uppställningarna som exemplifieras i **bilagorna 8 - 11**. Exempel på formuleringar:

1. Företaget har avverkningsanmält en (del av en) nyckelbiotop. En enkelt utförd inventering som vi genomfört har påvisat en så stor mängd signalarter och dessutom arter i kategorierna VU, EN och CE att (markerad del av) beståndet tveklöst är en nyckelbiotop. Vi ser inget som talar emot. Se bifogat inventeringsprotokoll.
2. Vi kan inte tolka detta på annat sätt än att Företaget har brister i sina rutiner eller att tillämpningen inte fungerar pga. att naturvärdesinventeraren har bristande kunskaper (indikator 6.2.1 med riktlinjer).
3. En så pass riklig förekomst av flera signalarter och inte minst av rödlistade arter (VU, EN, CR) måste ovillkorligen ges den tyngd de ska ha vid bedömningen om det är en nyckelbiotop eller inte. Nyckelbiotopsdefinitionen klargör att inventeringar som påvisar faktisk förekomst av rödlistade arter i dessa rödlistekategorier och/eller ett (stort) antal signalarter per definition är nyckelbiotoper också måste hanteras av de certifierade företagen i enlighet med standarden.
4. Vi förväntar oss att nyckelbiotopen omedelbart registreras i certifikatsinnehavarens register och att den utifrån biototyp och arternas krav får beteckningen NO alternativt NS.